



Эхэ найхан нутагаа эд хамта мандуулах!

# БУРЯДАД ҮНЭН

1921 оной  
декабриин 21-нээ  
гарана

Бүгэдэ  
арадай  
газетэ

1995  
ОКТАБРЬ  
31  
Намарайһуулуанпохой  
барын 8  
ВТОРНИК  
гаратай 3  
№206 (19299)  
Газетин сэт  
хэлсээтэ.

## ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ХҮДЭЛМЭРИЙН ДОЛООН ХОНОГ

Индустриальна хамгаалгын  
государство профсоюзай  
хүдэмэриин хамта октябриин  
31-дэ "Эрхим социальна  
хамгаалгын гэгшэ" гэгшэ  
конкурс байгуулсан. Мүн  
октябриин 30-дэ Германинаа  
ерээн Флюк гэгшын  
багшанаар республиканска  
семинар хэлсээтэ.

Республикын  
Түрүүлэгшын орлогшо М. А.  
Савой хүтэлбэрилдэг  
министрвэнүүд болон албан  
түргэнуудта АПК-гай  
хүдэмэриин гэгшэ эдэй  
конкурска 2 сьезддэ  
хүдэмэриин ба тэрэниие  
хүдэмэриин талаар хүдэмэри  
ин гэгшэ "Буряад Республикын  
экономикын ухаа харгалга"  
региональна программа  
харжа үзэгдэхэ. Мүн  
долоон хоногой туршада  
"Бурятспирт" болон "Бурятспирт"  
акционернэ бүлгэмүүдэй  
экономикса ажал ябуулгын  
комисси хүдэмэриин  
3-да хилэ шадарай  
хүдэмэриин захиргаануудай  
харгалга, ДНД-гэй гэшүүд  
болон Буряад Республикын  
экономик дээрхи гүрэнэй  
хамгаалга талаар хилын  
хүдэмэриин сэрэгшэдэй  
хүдэмэриин гэгшэ эдэй  
хүдэмэриин гэгшэ эдэй  
хүдэмэриин гэгшэ эдэй

Ноябриин 1-дэ Гүрэнэй  
санитарно-эпидемиологическа  
хиналтын түбэй коллегийн  
заседани эмхидхэгдэхэ. Харин  
урда үдэрын Гусиноозерск  
хотодо республикын  
Правительствын санитарно-  
халдабарита үбшэнгүүдые  
саралгын комиссийн нүүдэл  
заседани үнгэргэгдэхэ.  
Октябриин 31-дэ БГТРК-тай  
хамта олон хэһэгээр гарадаг  
газетэнүүдэй редакторнуудай  
"түхэрээн стол" үнгэргэгдэхэ.  
Ноябриин 3-да газетын-  
журналай комплексые  
эмхидхэн байгуулагшадай  
эмхидхэлэй суглаан болохо.  
Залуушуулай хэрэгүүдэй,  
аяншалгын, физкультура болон  
спортын талаар гүрэнэй  
комитетэ залуушуулай  
фермерствые хүгжөөлгын  
программа зохёогдоно.  
Октябриин 30-аа ноябриин 5  
болотор эршүүд болон  
эдиршүүлэй дунда футболоор  
республикын чемпионат  
үнгэргэгдэхэ.

Ноябриин 1-дэ түлишөөр,  
дулаагаар болон электрын элшэ  
хүсөөр хангалгын  
асуудалнуудые гуримшуулан  
шиидхэхэ талаар  
Правительствена комиссийн  
заседани үнгэргэгдэхэ юм.  
Геологийн болон байгаагийн  
боялигуудые хэрэглэхэ талаар  
комитетэ октябриин 31-дэ алта  
о л з о б о р и л д о г  
п р е д п р и я т и н у д а й  
хүтэлбэрилэгшэдэй зүблөөн  
болохо. Барилгын болон  
архитектурин министерство  
Эсэгэ ороноо хамгаалгын  
Агуухэ дайнай ветерануудые  
гэр байраар хангалгын  
программын болон  
ветерануудай байшан ба Мухар-  
Шэбэр хууринда түбэй  
больница барилгын  
асуудалнуудые харжа үзэхэ.

П р а в и т е л ь с т в ы н  
Түрүүлэгшын орлогшо Н. А.  
Астапенкын хүтэлбэрилдэг  
министрвэнүүд болон албан  
түргэнуудта "Бурятагродровница"  
гэгшэ гүрэнэй предпритие үмсэлхэ  
талаар, "Ливона", "Бурятгаз"  
гэгшэ акционернэ бүлгэмүүдэй  
акцинуудай гүрэнэй пакедые  
хэрэглэхэ талаар  
материалуудые харжа үзэнэ.  
Антимонополюно политикын ба  
шэнэ экономика  
байгууламжануудые дэмжэхэ  
талаар управлени Улаан-Үдын  
түмэр замай таһагта "Бурятия  
терминал интернейшнл" гэгшэ  
АООТ-ын бариган мэдүүлгээр  
антимонополюно хуули ёһые  
эбдээн тухай хэрэг харжа  
үзэхэ. Энэ долоон хоногто  
"Ивалгын полиграфист",  
"Хяагтын хуудалан",  
"Хурамжаанай типографи"  
гэгшэ ОАО-нуудай акцинуудые  
худалдаха талаар мүнэнэй  
аукцинууд үнгэргэгдэхэ.

Буряад Республикын  
Президентын  
болон Правительствын  
хэлбэлэй албан.



## ХҮБҮҮДЭЭ АЛУУЛЖА БАЙХАМНАЙ ГҮ?

Фоторепортаж

Сэрэгшэдэй эхэнүүдэй комитетэй үүсхэлээр  
Чечняда алба хэжэ байһан ба тэндэ алуулһан  
сэрэгшэдэй эжынэр ба түрэлхидын үнгэрһэн  
пятицинь үдэр Правительствын байшангай үүдэндэ  
сугларжа, пикет табиба. Хүн бүхэниинь гартаа  
плакадтай, наһа бараһан хүбүүдэйнгээ дүр зурагуудые  
баринхай зогсонод. Плакадууд дэрэнэ аймшагтай,  
зүрхэ сэдхэл хүдэлгэмэ үгэнүүд бэшээтэй: "Господин  
Ельцин! Манай хүбүүдэй шуһаар мангараа  
гаргахагүйш!", "Хайрата хүбүүднай дахинаа хабарай  
хайхан саг харахагүй!", "Чечняда дай болуулалт!",  
"Ельцин Грачёв хоёр манай урда харюусахат!".

Манай Буряад Республикаһаа аяр 25 сэрэгшэ  
Чечняда ами наһая үгэһэн байна. Үшөө хэдн хүбүүд  
ээлжээндэ байна хаб? Нүүдлын хоёр октябриин 18-  
най хүни Грознодо харуудда байһанаа, буудуулжа  
унаба ха юм. Нэгэниинь Закаменск хотын -  
Пятницкий Дмитрий Станиславович, нүгөөдэнэ -  
Прибыкалин аймагай Ильинкэ хууриһаа - Аюшеев  
Евгений Владимирович. Зүгөөр эндэ Жениин эжы  
тухай онсо дурдамаар. Тэрэ сэрэгшэдэй эхэнүүдэй  
хороондо ержэ, Чечняда дай болуулһан түлөө бүхы  
ажал ябуулганды эдэбхитэйгээр туһалалсажа,  
забастовконуудта хабтадалсажа байгаа юм байна.  
Мүнөө тэрэ эхэнэрэй өөрын хүбүүнэй алуулаад, уй  
гашуудалда абтаад байхада, хайратай байна даа.

Сэхьень хэлэхэдэ, манай эндэхи зон забастовко,  
пикетэй эмхидхэлгэдэ ержэ хабтадалсангүй? Бшуу.  
Хүн бүхэн үри хүүгэдтэй, али зариман "наһаа  
саагуур, наранһаа наагуур" гээд ябадаг юм гү?  
Президентын байшангай үүдэндэ Чечняда байһан  
сэрэгшэдэй эхэнүүдэй хэндэшиетоомжогүй зогсоходо,  
юутишь гэхын аргагүй, иигээд лэ хүбүүднай хойно  
хойноһоо Чечня руу засагай захиралтаар ябуулагдажа  
байхань ха юм гэжэ ханахаар байна.

Энэ пикетэй дүүрэмсээр, Аюшеев Жениин  
хүдөөлгэндэ ошохомнай. Харана бээтэ, мүнөөдэр  
ямар үсөөн хүнүүд сутлараа гээшэб? Тухайлахда,  
гансал Чечняда дайлагдажа байһан сэрэгшэдэй эхэнүүд  
ерээд байна хэбэртэй. Эндэ Правительствын  
байшангай үүдэндэ Чечняда алуулһан хүбүүдэй  
эжынэрэй фотографинуудынь баряад байхьень  
харана гүбта даа. Булта мэдэнэбди, тэндэ боложо  
байһан дайн хаяаршые дүүрэхээ байнагүй, үшөөл  
удаан сагта үргэлжэлхэн хаш. Телевизор, радио  
шагнахада, тэндэхи байдал улам доройтожо байна,  
- гэжэ сэрэгшэдэй эхэнүүдэй хорооной түрүүлэгшын  
орлогшо П. П. Кушмелёв хэлэнэ.

Хайрата хүбүүдэ алуулһан эхэнүүдые харахада,  
ямаршые хүнэй зүрхэ сэдхэлэй үбдэхөөр байна. Тээ  
саанахана гартаа плакат бариган хоёр залуу оюутан  
басагадай нүхэр хүбүүдынь Чечняда юм байна.  
Тэдэнэй хажууда зогсоһон нэгэ эхэнэр нүдэнэйнгөө  
нулимса аршан:



- Миний Олег хүбүүн Грознодо хүндөөр  
шархатаад, Волгоград хотодо эмнүүлһэнэй нүүлээр  
һөөргөө Ангарскда оршодог частьдаа бусаад байна.  
Най бэшэг бэнэхэдэ, "Дахинаа Чечня ябуулагдаха  
байнаб. Эжы, ерээд оштыг! - гэжэ намала хүлээнэ.  
Мүнөөдэртөө үдэшин поездор Ангарск ябахамни,  
ноёдынь гуйжа, частьданы үлөөхэмни, - гээд  
уйлажархиба.

Эдэ бүгэдэ уйдхарта үйлэ хэрэгүүдые харахада,  
хүндэл байна. Мүнөө, эдэ үдэрнүүдтэ 18 наһая  
хүсэһэн хүбүүднай сэрэгэй албанда тагадажа  
эхилээ. Хэдыниинь баһа Чечен Республика руу  
ябуулагдаха юм, бүмэдэ! Жэшэнь, мүнөөдэр тэрэ  
Правительствын, Президентын үүдэндэ  
үнгэргэгдэһэн пикет хаража байхадаа, бидэ, юрын  
зон, хэндэшые хэрэггүй болоод байһанаа мэдэрнэбди.  
Тэрэ ехэ байһан сооһоо нэгэшые харюусалгата хүн  
гаража, сэрэгшэдэй эхэнүүдтэй уулзабагүй.

Г. ЗАНАЕВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Сэрэгшэдэй эхэнүүд  
Правительствын байшангай дэргэдэ. 2. Чечняда  
алба хэжэ байһан хүбүүнэй эхэ Ц.Д. Ошорова  
Түнхэнһөө ерээд, пикетэ хабтадалсана.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ

# ҮРИЕЭ ТҮЛЭХЭЭ БУ МАРТАЯЛ

Һаяшаг Россин Федерациин Аграрна партиин түрүүлэгшэ М. И. Лапшин манай республика ерээд ошоо һааб даа. Москваһаа ерэнэн айлшантай уулзахаа Буряад ороной хүдөө нюотагуудһаа хаа хаанаһаа зон сугларһан, энэ уулзалгань олоной анхарал яһала татаһан байна.

Тиимэһээ Буряад Республикын Правительствоын Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо М. А. СПАСОВТАЙ уулзажа, энээн тухай тэрэнэй һанамжые дуулаха гэхэн байгаабын.

**- Михаил Александрович, Россин Аграрна партиин түрүүлэгшэтэй уулзалга хүдөөгэй зондо хэр аша тухатай байба гэшэб?**

- Минии һанахада, Михаил Иванович Лапшинтай болоһон уулзалга манай эндэхи хүдөөгэй зондо яһала һайшаагдаа гэхээр. Россин хүдөөгэй ажалшадтай мүнөө хүндэһэн байдалда ороод байһан тухай тэрэ яһала дэлгэрэнгыгээр, ойлгосотойгоор хөөрөжэ үгөө. Тэрэнэй уулзалга тухай мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ үргэнөөр бэшэһэн, харуулһан, дамжуулһан байна. Уулзалгада сугларһан зон ерэнэн үндэр зиндаата айлшанай хэлэһэниие тон анхаралтайгаар шагнаашье. Үнэхөөрөө, Россин, тэрэ тоодо манайшье республикын хүдөө ажыхын байдал бултанда мэдээжэ. Тиимэһээ энэ уулзалга тухайн дэлгэрэнгыгээр тайлбарилан хэлэһэнэй үлүү гэжэ һананаб.

**- Тиигэбэшье нигээд удахагүй таряанай сэнгэй дээшэлхээ байһан, мүн ондоо ороноудһаа талха худалдажа абаха болоһон тухай М. И. Лапшинай хэлэһэн тушаа юун гэжэ һананабта?**

- Тиимэ юумэн болохогүйл гэжэ һананаб. Россин Аграрна партиин ударидагша өөрөө Гүрэнэй Дүүмын тус фракциин түлөөлэгшэ байгад, тэрэ ороһо таряанай сэнгыг хэн, хэзээ, хэды шэнцээнээр дээшэлүүлхэ гэжэ юм гэхэн асуудалда харюу үгөөгүй бшуу.

**- Иигээд ерэхэдэ тэрэ хэлэһэн хунгалтын урда тээ юрэл хэлэгдэдэг ээлжээтэ найдүүлга болоно гү?**

- Михаил Иванович эндэ яараал хаш. Энээн тухай Россин Правительствоын тогтоолшые даб дээрэ үгы. Мүн талха худалдажа абаха, таряанай сэн дээшэлүүлхэ мүнгэн саншые орон соо үгы ха юм. Үйлэдбэрийн тиимэ үндэһэ һуури Россин Правительствоада

байхагүй. Олохон ажыхнуудай хүтэлбэрилэгшэдэй энэ хэлэһэдэнь үнэншэһэниинь харамтай. Гадна Россин Правительствоо һаяар эд хэрэгсэлээр абаһан урьһаламжа бусаалгыг хойшолоуула юм гэхэн үгэнүүдтэһье тэдэрнэ этигэнэ. Үнэндөө, ямаршые юумэн хүнэй һанаашаар болодоггүй ха юм. Эдэ бүгэдэ юрэл хоһон хөөрэлдөөн болоно.

Һунгалтын урда тээхи иимэрхүү "найдүүлга" ажал хэрэгтэ туһа хэнгүй, харин заримдаа тодхор татана. Республикын хүдөөгэйхидэй тэрэ суглаанһаа хойшо олохон ажыхнууд эд хэрэгсэлэй урьһаламжа бусаалгада таряа тушаахаа болёод байна. Эдэе хоолой корпорациитай хэһэн хэлсэһэнэй ёһоор, республикын ажыхнууд региональна жасада 42 мянга шахуу тонно таряа оруулаха ёһотой. Мүнөө октябриин 26-най байдалаар оройдоол 4000 тонно ороһон оруулагдаад байна.

Буряад Республикын Президент А. В. Потапов аймагуудай гулваанартай уулзахадаа, таряа тушаалгыгэ бү зогсоогыт гэжэ хүдөөгэйхидыг уряалаа һэн.

**- Тэрэ мүртөө Росси соо мүнөө талха таряанай нөөсэ тон бага байна. Ороһо таряа ургуулдаг олохон регионууд мүртэй ургаса абажа шаддаггүй...**

- Тон зүб. Энэ жэлдэ орон соо 80-90 миллион тонно таряан абтахаар түрүүн хараалагдаһан һаа, үнэн дээрэ тэрэн 60-63 миллион тонноһоо дээшэ гарахагүйн. Тиимэһээ Росси хилын саанһаа дахин таряа худалдажа абаха ёһотой болоно.

Байгша ондо республикын хүдөөгэй ажыхнууд эд хэрэгсэлэй урьһаламжаар 107 миллиард түхэриг мүнгэ абанхай. Тэрэл урьһаламжын ашаар ажыхнууд хабарай тарилга, тэжээл бэлэдхэлгэ, ургаса

хуряалгаяа саг соонь үнгэргэхэ аргатай болоо ха юм.

**- Үриее бусаахаа мартахагүй гэхэн үгэ бии. Абажа шаддаа хадаа, үгэхээ мэдэхэ гэдэг гүб даа.**

Зүб. Россин Правительствоын найдабарие хүндэлхэ, тэрэниинь харюулаха ёһотойбди. Эд хэрэгсэлэй урьһаламжын үри саг соогоо бусаагдаха зэргэтэй.

Хэрбээ үриее түлөөгүй һаамнай, ерэхэ жэлдэ хэншые манда мүнгэ үгэхэгүй. Үшөө иигээд ажыхнууд малай үбэлжэлгыг үнгэргэхэ, ерэхэ жэлэй тарилагада бэлдэхэ, мүн бусадшые шухала хүдэлмэри хэхэ байна ха юм. Тэдэнэй үриее бусаагаагүй һаань, Россин Правительствоо энэ жэлдэ үртэхөөр һомологдоһон мүнгээе һөөргэн абаха, тэрэшэлэн эд хэрэгсэлэй урьһаламжаар үгтэһэн мүнгэндэ, хэлсэһэнгээ ёһоор, яла ашаха баатай болохол.

**- Зун-намарай халуун хүдэлмэрийн хойно гарагдаба гэшэ. Хүдөөгэйман ажалшад хэр хүдэлөө гэжэ һананаб?**

- Хүдөөдэ экономика байдал туйлай хүндэ байһаар. Энэ бултанда мэдээжэ. Промышленна болон хүдөө ажыхын продукциян сэнгүүдэй хоорондох илгаа, тэнсүүрийн улам өкэ боложо байһан ушар ажыхнуудай байдалыг эрид муудхаана. Газарай үржэл дээшэлүүлхэ, уһалха, үтэжүүлгэ оруулаха хүдэлмэри хэгдэхээ болёо шахуу. Машина, техникэнь хушараа, элээ, муудаа. Шэны абаха шадал үгы. Үйлэдбэрийн доошоо уналгыгэ зогсоохо арга боломжо ажыхнуудта байхагүй. Россин, Буряадайшые АПК-да тохёолдоһон байдалыг хүдөөгэй зон яһала ойлгоно.

Иимэ хүшэр бэрхэтэй эрхэ байдалдашые олонхи ажыхнууд урда жэлнүүдэйхиһээ дутуугүй ехэ тэжээл нөөсэлөө. Илангаяа Аруунын, Хэжэнгийн, Кабанскын, Прибайкалийн аймагуудта малай тэжээл яһала горитой бэлэдхэгдээ.

**- Таряалан дээрэхи хүдэлмэри хэр үнгэргэгдэбэ?**

- Бүхыдөө 273 мянган гектарай таряан хуряагдаа. Даб дээрэ хаража үзэхэдэ, 285 мянган тонноһоо бага бэшэ ороһон абтаа хаш. Ургаса хуряалгада зорюулагдажа, эд хэрэгсэлэй урьһаламжаар хамта 56,8

миллиард түхэриг мүнгэн үгтэһэн байгаа. Энээнһээ гадна техникын үсөөн, запас зүйлнүүдэй, шэнгэн түлишэ, тоһодолгын хэрэгсэлгэхэ мэтын дутамаг эрхэ байдалда хүдөөгэй таряашадай үнэн шударгы ажалай ашаар лэ бүхы бэрхэшээлнүүд дабагдаа гэшэ.

Эндэ жэшээ болгон, Баргажанай аймагай Хилганын колхозойхидыг нэрлэхэ дуран хүрэнэ. Ажыхын түрүүлэгшэ Л. Б. Ванюшкинагай эдэбхитэй ажал, эсшэ сусашагүй оролдолго олондо һайшаагдадаг болоһоор үнинэй. Эндэхид хүдэлмэрийн 12 үдэр соо хабарай тарилга үргэргөөд, баһал иимэ болзолто ургасая хуряажа абаа. Хилганада мүнгэ танганһаа эхилээд, бүхы юумэ дутаалдангүй, техникэнь хушараагүй гэхэ гүт? Хаа хаагуурхидал тон адли ааб даа. Имагтал ажалай гурим, журам шанга барижа, эб, эмхией алдаагүй байхадаал амжалта туйлана.

Гансашье тэрэ бэшэ. Үйлэдбэрийн шадмар бэрхэ эмхидхэлшэд, хүдөөгэй хүнган бэшэ ажал хэрэгтэ зүрхэ сэдхэлээрээ шунаһан, хүсэ шадалаа гамнангүй хүдэлдэг хүтэлбэрилэгшэд олон. Дүршэл шадари ехэтэй директорнууд, түрүүлэгшээр аймаг бүхэндэ шахуу бии. Тэдэнэй дундаһаа Н. И. Шолен, В. В. Смолин, А. П. Калашников, Л. Д. Цыбикжапова, С. М. Филиппов, И. С. Маншеев, М. А. Хамуев, Н. В. Кузнецов болон бусадые нэрлэжэ болоно. Залуу хүтэлбэрилэгшэдэйшые дунда ажал хэрэгтэ баһал үнэн шударгыгаар хам орон хүдэлжэ байһан хүнүүд үсөөн бэшэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ республикын ажыхнууд түрүүшын ээлжэндэ шэнэ ургасын таряанай дээжыг эрхэ хабарай тарилгын үрэхэндэ хааха, зонойнгоо эдихэ талха таһалха, адууна малдаа хүртөөхэ гэжэ оролоно. Тиигэбэшье түрэл республикаа мартажа баһал болохогүй. Гансал өөһэдынгөө хара ами хараад байха саг бэшэ бшуу.

Юрэдөөл, эд хэрэгсэлэй урьһаламжаар мүнгэ абаал хадаа тэрэнгээ түлөө уялга, хэлсэһэнгээ ёһоор, региональна жасада таряа оруулжа тоосохоёо бү мартагт гэжэ ажыхнуудта һануулаха байнаб.

**- Хайшаншыгээ һаа тушаагдахал ёһотой болоо юм даа.**

- Энэшые арасаһаа хоолой корпорацийн тусо иигэжэ бэшээтэй "Хүдөө ажыхын продукциян түүхэй" эд, эдэ зүйлнүүдыг хэрэглэмжэдэ тушааха уяагаа дүүргэггүй һаань, ажыхнуудта продукциян сэнгэи процентын хэмжэһэнэй эрхэтэй".

Энэ талаар ажыхын хашаха, баалаха захиргаанай республикын Правительствоыгэ. Тиигэбэшье бид хилээмэ, талхагүй эрхэгүйбди. Тиимэһээ баһал хэлсэһэнгээ дүүргэггүй, дүүргэхэ ажыхнуудта Республикын Правительствоыгэ экономика хашала хэрэглэхэ баатай болохо Ондоо аргагүй. Тиимэ һаамнай, республикада тиимэ хашалта үзүүрхэ юм.

Һүүлэй үдэрнүүдтэ ажыхнууд үриее таряа тушаажа эхилхэ, ажыхнуудай эд хэрэ урьһаламжын үри байхадань, тэдэнэ таряанай байгаа республикын Правительство мүнгэ оложо, тэрэ худалдажа абаха арга Тиигэ һаа, ган гасуур уертэ дайрагдаһан, байдалда ороһон ажых гүрэнэй зүгһөө туһа үзүүлхэ арга бии болоно.

Гэхэтэй хамта ажыхнууд энэ хүшэр ажамидарха арга зама олоно. Ниитынгөө дан ехээр хорооног үбэлжэлгыг муу үнгэргэхэ талаар арга боломжыг гүйсэдхэ гэжэ оролоно. Тэдэниинь бусад ажыхнууд үйлэдбэриг баһал бөөдөн татана.

**- һайн даа, М. И. Александрович, хөөрөлдэһэнэйтнай түмэн х. ТЭМН хөөрөлдөө**



4-дэхи разрядтай оёдолшон Любовь Васильевна Бесова Улаан-Үдын "Туяана" гэжэ оёдолой фабрикада 27 жэл хүдэлжэ ябана. Цехэй гушаад оёдолшодой дундаһаа тэрэ онсо шалгаржа хүдэлдэг юм. Любовь Васильевна оёходоо түргэн, оёдолой шанар һайжаруулаха гэжэ аһан шадалаараа оролдодог гэхэдэ, алдуу болохогүй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: оёдолшон Л. В. Бесова. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

## Үндэр ургаса - үдэр бүрийн оролдолгоһоо НАЙДАЛЫЕМНАЙ ЯҺАЛА ХАРЮУЛА

Бүри урданһаа хойшо манай совхоз гансашье аймаг соогоо бэшэ, бүхы республика дотороо эгээл ехэ газарта таряа таридаг, ямаршые жэлдэ бараг һайн ургасашье абадаг ажыхнуудай нэгэн гэжэ тоотой байһан ааб даа. Зарим жэлдэ 130-150 мянган центнер хүрэтэр таряа сохидог лэмди.

Мүнөөшые, илангаяа дэлгүүрэй харилсаанай үедэ, хүдөө ажыхын продуктуудай сэнгэй ахир бага байһан, гол һалбаринуудай ехээр доройтоһон сагташые, заа-зууха найдаха юумэмнай - таряан ажал лэ болоно. Тиимэһээ хэды хүндэшые һаань, али аргыень оложо, тарилгынгаа газарыг заахашые хороохогүй гэжэ оролонобди. Жэшээлхэдэ, байгша ондо гансахан Н. В. Черкасвай хүтэлбэрилдэг бригадынхид 7150 гектар дээрэхэ таряа хуряажа абаа ха юм. Бүхы дээрэн совхоз энэ жэлдэ 100 гара мянган центнер ороһо сохибо. Тэрэнэй хахадһаа һураггүй ехыень энэ бригада сохёо гэхэ гү, али гектар бүриһөө 17 центнер таряа хуряагаа.

Тобшолон хэлэбэл, энэ жэлдэ таряан ажал найдальемнай яһала харюулаба. Юуб гэхэдэ, ороһо, таряатай байхадаа, тэрэнэ илангаяа үрэхэнэй һайн ороһо) худалдажа, мүнгэ һайса оруулаха, мүн хүн зоноо эдихэ талхаар хангаха, адууна малдашые бага бэшэ ороһо таряа таһалха үгэхэ аргатай болоно ха юмбиди. Үндэр ургаса үгэдэг лютеценс-937 сортын шэниисын, догой, баргажан сортын обёсой, красноярский-80 сортын ешмэһэнэй эрхим шанартай үрэхэнэй тонно бүхэниинь 1-1,5 миллион түхэригтэ хүрэнэ бшуу. Нүүгөө талаараа таряа болон тэжээлэй ургамалнуудыг һайнаар ургуулжа абаһанай ашаар совхоз энэ бэрхэтэй сагташые адууна мала, илангаяа хонин хүрэгөө ехээр үсөөлэнгүй байха, мяха, һү, ноһо горитой абаха аргатай болоно. Ажыхыда мүнөө 23 мянга шахуу хонид, 1000 гаран үхэр, тэрэ тоодо 200 үлүүтэй һаамхай үнээд, 1500 гахай харууһалагдана.

Энэ намарай ургаса хуряалга дээрэ гаранан механизаторнуудай ажал тухай хэлэхэдэ иимэ. Хуряалга дээрэ хамта дүршэл гаран комбайн (тэдэнэй хоёрын "Нива" шэнэ комбайн) хоёр боложо хубаараад Отряд бүхэнэй бүридэлдэ таряа хадаа комбайнуудһаа гадна, тэдэнһээ ороһо К-700 түхэлэй, томо тэргэтэй хэдэн трактор түхэлэй арбаад автомашина табигдалан Агрегадуудай ажалай дүн хаража Николай Черкасвай бригаданда комбайн Михаил Леонтьев, Владимир Черкасвай Протасов гэгшэд тус бүридөө 6000, 5300 хүрэтэр центнер сохёо. Ороһо зөөлгө үнинэй тракторист Василий Тогочев 20 мянган центнер таряа комбайнуудһаа абаашаһан байна.

Бүхыдөө хуряалга дээрэ механизатор хэниинь хэн гэгшгүй бултал үнэн оролдожо, эмхи гуримтайгаар, журамтай хүдэлөө гэжэ онсолон тэмдэглэхээр. Хуряа бороогүй үедэ үлгөөнэй /часнаа һуу болотор лэ зогсоогүй шахуу хүдэлжэ Илангаяа комбайн, трактор, машинаа һаадгүй ябуулжа, зааха эдэрхэ, элэхэдэ заһабарилаха талаар тухай звеногойхид оролдожо гаргаа. Эндэ мастер-завсар Николай Житков, Пётр Михайлов, галту Сергей Октябрьский гэгшэдыг нэрлэхэ байгша. Байгша ондой ургасын дунгууд баясуулжа байбашые һаань, бүри хуряа хойто жэлэйнгээ ургаса тушаа һанаагаа тэрэндэ бэлдэжэ эхилхэ саг баһал үрэхэнэ. Таряашадай ажал гэшээшэ түмэн юм даа.

**В. ШИРИНОВ**  
Зэдын аймагай Борьёгой директорэй таряан ажалай

Декабриин 17 - хунгалтын үдэр

# ЗАСАГАЙ ХУБИ ЗАЯАН - МАНАЙ ГАРТА

Мүнөөнэй байдалыг хаража байхдаа, юун болохонь гэжээб сэдхэлни хүдэлнэ. Иигээд байбал, бидэнэр, пенсионернүүдэй туража хэвээрнэ холо бэшэ.

Баяхана Россин Аграрна партиин түрүүлэгшэ Михаил Лапшин Улаан-Үдэдэмнай ерээд шшоо. Би урда тээни Жириновски иешье, Венгеровски иешье, Камадыешье, Гайдарыешье, манай эндэ ерэхэдэн, шагнаа эм. Тээд Лапшиндал адли шэмээр дутарха хүниие шанаагүйб. Гүрэнэймнай засаг ороной хүдөө ажыхе дэмжэхээ болёо. Бии байхан томо ажыхуууд гараадаад, зөөри, хэрэгсэлнүүдын үригдөө, тоногдоо. Бүтэн үлэхэншье ажыхууудай байдал тон хүндэ. Би өөрөө Сэлэнгын аймагай Сэлэн-Дүүмэ нютагта түрэнэн хүмби. Тэндэ республика соогоо мэдээжэ олон халбаритай Сэлэнгын совхоз байдаг хэн. Мүнөөшье бии ааб даа. Тээд манайн тоо толгой хэды дахин хороо. Орооно тарьян, үбнэ тэжээлшье хураггүй багаар абтана.

Иимэ байдал бүхы орон соо дэлгэрэнхэй. Иихэдээ яаха болонобиди? Москвада наймаадаг продукциян 85 процентнь баруун ороноуднаа асаргадана. Манайшье эндэ адлирхуу. Харин эсэгэ ороноймнай хүдөө ажыхын хүдэлмэрилэгшэдэй хара хүдөөр олодон продукция үнэ сэнгээрээ дээшээ байхадаа, наймаан болоногүй. Түлишэ, электрын элшэ хүсэ хэмгүй үндэр сэнгээр худалдажа абадат

ушарһаа үйлэдбэрилхэн продукция үнэтэйгээр худалдаха баатай болодоно хая юм. Энэмнай ороноймнай хүдөө ажыхыг халгааха ябадал болоно гэшээбээ. Эсэсэй эсэстэ колони боложо, богоолошологдохди.

Иимэ эрхэ байдалда коммунистуудай хунгалтада илахан үдэрһөө үдэртэ тодорхой болоно. Би өөрөө 30 жэл коммунист ябаа хүмби. Үзэл бодолоо мүнөөшье хэлгээгүйб. Тээд илаашье хаа, коммунистууд засагаа барижа шудахагүй гэжэ бодоноб. Компартиин мүнөөнэй ударидагша Зюгановта этигэнэгүйб. Горбачевто адлирхуу хүн ха. хунгалтын урда тээ элдэб найдуулгануудые хэнэ. Харин засагта үнэн ороходоо, тэдэнээ сүм мартажархиха. Горбачев хаянай хоёр ном хэблээд, үшөө засагта ханаатай байдаг гэжэ хэлсэнэ. Тэрэниие дүтэшье хүргэжэ болохогүй. Правительствон түрүүлэгшэ байхан Н. Рыжков хураггүй найдамтай байха. Али үгы хаа, тэрэ дээрэ минии дурдахан Лапшин мэтын хүнүүдые ороной хүтэлбэридэ табихаар байна.

Юрэл, Гүрэнэй Дүүмын хунгалтада ерэхэнээ урид бүхы хунгалтад, илангаяа хүдөөгэйхид, ямар зониие дээдын засагта хунгахаяа байнабиди гэжэ хайсал бодожо, шүүжэ үзэхэ уялгатай болонобди. Юуншье болог гээд, хунгалтада ошонгүй хуухагүй. Хэниин хэн гэшээб гэжэ лаблаад, дуугаа үгэхэ. Арад зондоо амгаалн тэнюун байдал, элбэг эдеэ хоол хангажа шадаха засаг хэрэгтэй.

Үргэн сагаан дайдам үлгым болохо үдыл. Үндэр хүхэ огторгойн хүнжэлни болохо үдыл. Хүнды уйтахан сээжэндэм Хурин улахан зүрхэмни Хара далайн долгин мэтэ, Хана хабиргануудаа мүргэн долгино.

Энээхэн ханахан бодолоо Ээлжээтэ хунгуулида зорюулнаб.

Хуулиа алдахан коммунистнар, Худалаар хэлэһэн демокрадууд, Хойто урагшаа найгахан Хоёр зуун жаран партинар, Шүүдөө зуухан демокрадууд, Шүүдөө гоожуулан партинар

Россин гүрэнэе урагшан Дабшуулхана болёолта. Харыт, шэнжыг, ажалша таряашад,

Хотонуудай олон хүдэлмэришэд, Ерэхээ байхан хунгалтада Ерээдүйн сагай жаргалые, Хамтын ханал, зоригые Хаража булгаараа үзээл. Бурхан багшын зарлиг бэшэл,

Булта бидэнэй хамтын бодол.

Хүндэтэ Алтайн агроном Лапшин, Хүдөө ажал хүл дээрэнэ гаргыш.

Тарьян үргэн дайдадам Тракторай дуун бү таһараг лэ,

Табан хушуу малнууднай Таатай зохидоор бэлшэг лэ, Соёл эрдэм, хонор ухаан Сугтаа ходоодоо ябаг лэ!

Ж. ДАМБИЕВ, пенсионер.

Доодо-Ивалга хуурин.

# ТҮРҮҮШЫНХЕЭ АБТАБА

МОСКВА. Үндэхэтэнэй болон региональна политикын хэрэгүүдэй талаар министрствын үүсхэлээр Эрхүү хотодо "Россин Федерацида нютагай өөһэдэгөө хүтэлбэрилгье эмхидхэлгын юрэнхы ёһо гуримууд тухай" Федеральна Хуули бэлүүлгын асуудалнуудаар зүблөөн үнгэргэгдөө. Тэрэнэй хүдэлмэридэ хотонуудай захиргаануудай гулваанар, Сибирийн болон Алас-Дурнын эблэнүүдэй гэшүүд хабаадаба.

Манай орон дотор Үндэхэн Хуулин хүүлээр засаг тухай Хуули түрүүшынхэ абтаба гэжэ нютагай өөһэдэгөө хүтэлбэрилгын асуудалнуудаар департаментые даагша Александр Воронин тэмдэглэбэ.

(ИТАР-ТАСС).



Эрдэмтын 70 жэлэй ойдо

## Агаһаа мэдээсэнэ

### ДҮҮМЭДЭ ОРОХО ДУРАТАЙШУУЛ ОЛОН

Агын багшанарай колледжын багша В. Г. Стрельников Гүрэнэй дүүмын депутатад кандидатаар "Росси - манай гэр" гэхэн хунгуулин тэмдэглээ дэбжүүлэгдэнэ огто мэдээгүй байба. "Россия" газетэдэ жаран гэхэнэ, тэрэнэй нэрэнэ округой захиргаанай гулваа Г.Д. Дашивайхитай зэргэлүүлээд, бэшээтэй байхадань, тэрэниие ехээр хайшуулба.

Би нэгшье партида ороогүй, тэдэнтэй ямаршье харилсаа болбоогүй хүнби. Яагаад минии нэрын тэндэ орошоһые ойлгожо аллаб, гэжэ тэрэ хөөрөбэ.

Иимэрхүү ушар мүнөө Гүрэнэй Дүүмын депутат, тэрээндэ дэлгэд хэдэн коллективүүдээр дэбжүүлэгдээ байхан Баяр Жамсуевтай баһа тохёолдошоо. Тэрэнэй кандидатура, мүн лэ тус тэмдэглээ нэрлэгдэн байба. Зүгөөр Жамсуев тус партиин болон тусад хүдэлөөнүүдтэй холбоотой байханаа арсаба.

Мүнөө Агын хунгуулин 215-дахы округтоо парти, нэгэдэлнүүдээр ба өөрөө өөһэдэгөө дэбжүүлхэ хүсэлтэй зонуудай тоо арба гаран болбо. Жэшээн, Аграрна партиин округой эмхиин эдэбхээр Агын баяр шубуунай фабрикын директор Т. Фоменко, ЛДПР-һээ Агын райгогой түрүүлэгшэ В. Цыбендоржиев гэгшэд түрэгдэнхэй. Москва шадарай эрхэтэн М. Рожкова гэгшэ өөрыгөө түрэгдэжэ, хунгалтадай гар табилгатай саарна эмхидхээд, округной хунгуулин комиссида бүридхэлдэ абтаба.

Мүн лэ Улаан-Үдэ хотодо Агын округтоо хунгалдаха дуратай байханаа мэдүүлхэн хүнүүд биил аабза.

Ага нютагаар хунгуулин урда тээхи хүдэлөөндэ хабаадажа, депутатай мандадта хүртэхэ хүсэлтэйшүү иигэжэ олошорно. Зүгөөр хунгалтад али нэгынь шэлэхэ юм ааб даа гээд ханагдана.

\*\*\*

### ХУНГАГШАДАЙ УУЛЗАБА

Хото, хууринуудаар дэлгэрхэн хунгалтын урда тээхи хуймаан худалхан анхан аажам намдуу байдаг Агын округыгэ зайсаангүй.

Эндэ хая Россин Аграрна партиин түрүүлэгшэ М. И. Лапшин округой түб морилжо, тус намай хараа шэглээ дэмжэгшэд хүлгөөд, хэблээд абаба. Машинаһаа буумсаараа, үмсын болоһон кинотеатрай дээрэ залуулаад, Дүүмын фракциин удамарша урдын хунгалтада олонхи дуутаа тус партиин түлөө үгэһэн агынхидта хани хунгалта баяр баясхан хүргөөд декабриин 17-до бүри олоороо хунгалта үтэхынь хунгалтадые уряалба. Тиэхэлээрээ арад зоной хунгалта тэнюун байдалыг хандаргаад, мүнөө эхи тархия олохоёо хунгалта шатада хүргэһэн, засагай зургаануудта шургаһан демокрадууды шүүмжэлээд абаба хэн. Зүгөөр гүрэн түрээ зүб шургаһан оруулаха тон тодорхой программаа зондй толгойдэ олодоготорын дамжууланһинь үшөө хэлсээтэйл аа гү?

АДП-эй нютагай эдэбхитэд Ц. Нимбуев, К. Норбоев гэгшэд хунгалтадынь тала баригшадые бээдээ татахын түлөө үнэнхэһөөл олодоно янзатай. Бэшэшье бүлгэмэй түлөөлэгшэд баһал бүхы хунгалтаараа шармайнад.

Ц.ГОНГОРОВ.

# ХҮРБЫН ГОЛОЙ ХҮБҮҮН БЭЛЭЙ

ТҮҮХЫН эрдэмэй кандидат, доцент, ВСТИ-гэй (мүнөө ВСГТУ) марксизм-ленинизмын кафедрые анха түрүүн даагшадай нэгэн Дондоков Буянто Цыденович мүнөө мэндэ ябаа хаа, 70 наһаяа тэмдэглэжэ хууха хэн даа. Энэмнай Хурбын голхоо үргэжэ гараһан түрүүшын эрдэмтэн байгаа юм. Бэлитэ эрдэмтэ дан эртэ ябашан байна. Гэбэшье хамта хүдэлхэн зонойнгоо, шабинарайнгаа, хани хүдэлхэн гэжэ ойлгосотой. Буянто Цыденович хадаа бэрхэ, ажалша, аргагүй даруу зантай хэн. Тиухэдээ дүү хүдэлтөө туһалха, найдамтай түшэг тулгуурин боложо шадаха - иимэ хүн байгаа. Аха нүхэрэйнгөө бахим шанга гарһаа барисалдан, эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэрийн хүнгэн бэшэ харгыда гараһан хүнүүдэй нэгэн хадаа эдэ мүрнүүдэй автор байхан гэшээ.

Үлгэр домогто Хориин аймагай хойморто - Дээдэ-Хурбын хотогорто оршодог Бэлшэр нютаг хадаа Буянто Цыденовичэй тоонто юм. Зүгөөр хэзээ нэгэтэ хүгжэн халбаржа байхан Бэлшэр хуурын мүнөө үгы болонхойн тон харамтай. Бага хууринуудые усадхаха, нэгынь нүгөөдэгтэйни нийлүүлжэ "томдохох" гэхэн Н. С. Хрущевой бодоомжогүй политикын үрэ дүн энэ даа. Тэрэ үедэ Бэлшэр хуурииние Тээгдэтэй нийлүүлхэн юм.

1933 ондо Буянто Тээгдын эхин хургуулин нэгэдэхи класста ороо, һүүлдэнэ Хориин дунда хургуули дүүргэһэн байна.

Бэлшэр хуурын хадаа дайнай урда тээ баян нютаг байгаа. Гэрнүүдын хайнууд, амбаарнуудын баян. Тэндэхи залуушуул элүүр энхээр ургадаг, хургаалтайнууд байхан юм. Эхэ орондоо халуун дуратайнууд...

1942 оной хүйтэн үбэл сэрэгтэй комиссариадһаа дуудалга абахадаа, хубүүн аргагүй баярлаа хэн гэдэг. Дашуудайн Ринчиндоржотой хамта Хориин сэрэгтэй комиссариадта хүрэхэ ошоһон байдаг. Тээд Ринчиндоржо һөөргөө бусажа ерээ. Харин Буянто ондоо хэдэн хубүүдтэй хамта Улаан-Үдэ эльгээгдэбэ. Улаагай харгыгаар баруулажа ябахадан, залуу хубүүн хойшоо хаймадан, аяар саана сэнхирлэн харагдааша Хурбын орьбанууды шэртэн ябаа хэн гэхэ...

Уданшьегүй хая сэрэгтэ татагдаһан залуу олон хубүүд Эрхүүгэй областиин Мальта станци хүрэхэ ерээ. Хүйтэн нүхэн байрануудта байрлан, сэрэгтэй хэрэг шудалжа эхилээ нааба даа. Түрүүшын хэһээл гараһан хубүүд, тэрэ тоодо Буянто поездоор Штэтэ зорёо хэн. Забайкальскын сэрэгтэй округой типографидэ тэрэнэй ёһотой сэрэгтэй албан эхилээ. Үзэг холбогшоор (наборщик) алба хэжэ, "Социалист Эхэ ороной түлөө!" ("За социалистическую Родину") гэхэн газетэ гаргадаг болобо.

1944 ондо тэрэниие тагнуулай таһагта монголхоо оршуулагша болгожо оруулан байна. Тиигэжэ Монгол - СССР - Хитад ороноудай хилэ шадараар нилээн ябаха хэрэг гараа хэн. Японтоной дайлахадан бэлдэжэ байхан үе байгаа.

1945 оной халуу шатама август нарада совет сэрэгшэдтэй хамта Буянто Хитадай газар дээрэ гараа. Буянто Дондоковой сэрэгтэй албан аяар найман жэл соо үргэлжэлбэ. Имагтал 1950 оной хабар хубүүн түрэл Бэлшэртээ бусажа ерээ хэн. Буряад нютагуудта үбгэд хүгшээды хүндэлхэдөө, үхибүүдэйн нэрэгтэй хамта хэлэдэг гуримтай ха

юм даа. Буянто-эжы Буянто-баабай хоёрой үдэр һүниггүй уншаһан маани мэгзэм хии талаар ошоогүй - хубүүниинь амиды мэндэ бусажа ерээ ха юм.

Тэндэл - Бэлшэр нютагтаа наһанайнгаа нүхэртэй ушараа: Хэжэнгын басаган аад, тэндэ багшаар ажаллажа байхан Ахамажан Бастуевна Лхасаранова.

Тэрэл жэлдээ залуу бүлэ Улаан-Үдэ руу ерээ хэн. Буянто Цыденович "Буряад-Монголой үнэн" газетын литературна хүдэлмэрилэгшэ болобо. Удаань "Буряад-Монголой комсомолец" газетын харюусалгата секретариин оролгошор ажаллаба. 1952 ондо ВЛКСМ-эй ЦК-гай Түбэй комсомольско хургуулида залуу журналист эльгээгдэнэ байна. Тэндэл хуража байха зуураа Москвада Лениней нэрэмжэтэ пединститут заочноор дүүргэһэн габыагай. ЦКШ дүүргэжэ ерээд, залуушуулайнгаа газетын таһагыг даагшаар ажаллаба. Уданшьегүй тэрэниие "хүбшлэтэ, нуурта, талата" нютаг Ярууна эльгээжэ, "Сталинец" газетын редактор болгобо.

Гэхэ зуура эдэ бүгэдэ тэрэнэй сэдхэлые хангадаггүй хэн. Саашаа хуража, эрдэм шэнжэлгын хүнгэн бэшэ ажалда бэээ туршаха дуранинь яаха аргагүй хүрэдэг байгаа.

Тиигэжэ 1956 ондо Б. Ц. Дондоков бүлэтээ дахин Москва ошобо. 31 наһандаа Буянто Цыденович МГУ-гай аспирант болоо. "20-30-аад онуудта Зүүн Сибириэтэ социалист хубилалтануудай болоходо, партиин-совет хэблэлэй дүүргэһэн үүргэ" гэхэн темээр тон амжалтатайгаар кандидатска диссертаци хамгаалба.

Тэрэ аспирантура дүүргэжэ, эрдэмтэ зиндаатай болоод бусахадаа, КПСС-эй обкомой пропагандын болон агитациин таһагай инструктораар ажаллаба. Һүүлээрнэ ВСХИ-гэй марксизм-ленинизмын кафедрын ахалагша багша болоо.

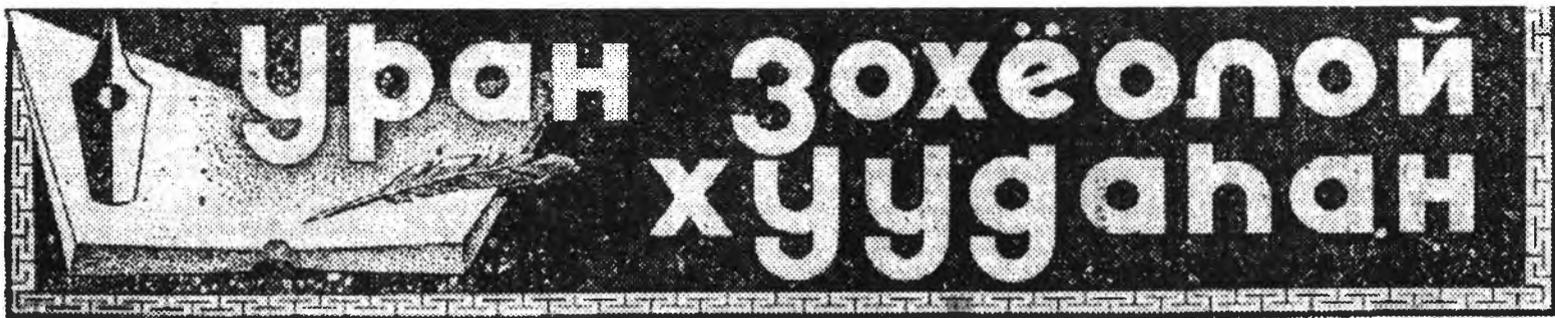
1962 ондо Зүүн Сибирийн технологическа институтдай бии болгогдоходо, тэндэ эльгээгдэжэ, кафедрые даагша, КПСС-эй түүхын кафедрын доцент болоо. Нийтын хүдэлмэри болгон, найман жэл соо ВСТИ-гэй эрдэмтэ советэй эрдэмтэ секретариин үүргэ бэлүүлжэ байгаа. Буянто Цыденовичэй бүридүүлхэн документ, саарханууд нарин нягтаар хэгдэхээрээ илгардаг байгаа. Институтдай тэрэ үеын доцентнүүдэй хахадань шахуу Буянто Цыденовичэй "гар дамжан" гаража, эрдэмтэй энэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн гэшээ.

1967 ондо ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшын тушаалда байгаад, докторско диссертаци бэшэхээ тусхай амаралтада гараһан байгаа. "Октябрийн хубисхалай дүлэн соогуур" ("Сибирийн хэблэ-совет засагай түлөө тэмсэдэ") гэхэн номны 1981 ондо Улаан-Үдэдэ хэблэгдэбэ. Гэбэшье харатайгаар диссертация бэшэжэ дүүргэггүй. 1982 оной хабар Буянто Цыденович хүндэ үбшэндэ нэрбэгдэн, наһа барашоо...

Эрдэмтэ дээдэ зиндаа тухай ханал бодолынь басаганинь—Елена Буянтуевна Дондокова (экономист) мүнөө бэлүүлжэ, докторско диссертаци бэшэжэ байна. Дэма гэжэ Хурбын голы эрдэмтэ хубүүнэй зээ басаган ехэ боложо байна. Ахамажаб Бастуевна энхэрэн, тэрэнээ зохидоор хүмүүжүүлнэ.

Ажабайдал үргэлжэлжэ байна даа.

Б.БАЗАРЖАЛОВ,  
ВСГТУ-гай профессор.



# НАРАН ЗУЛА НАБША СЭСЭГ МЭТЭЭР

(Аюша Доноевой шүлэгүүд)

ҺҮҮЛЭЙ хэдэн жэлүүдтэ урданай ёһо заншалнууд шэнээр нэргээгдэжэ, буряад зоной ухаан бодолы, эмтэй домтой һөөг, бургааһад һонюуша хүнэй анхаралы татадаг болоо. Энэ талаар хадата орон, хангай ехэ Захааминда үнгын янзын һөөгүүд, бургааһад, сэсэгүүд ургадаг.

Нютагайнгаа поэт, Буряад Республикын хургуулийн габьяата багша Аюша Жапович Доноевой "Дуулахал дайдам Захаамин", "Зэмхэ сэсэгэй зэрлэгэн соо", "Хонхо сэсэг" гэхэн зохёолнууд тухай тогтоё. Олон зохёолынь "Хараасгай", "Байгал" журналнуудта барлагдаһан байха.

Манай һанамжаар, өөрынгөө байгаали тухай шүлэгүүдые бэшэхэдэ, Буряадайнгаа эрхим поэдүүд Дондок Улытуев, Булат Жанчилов гэгшэдэй зохёолнуудһаа һабагшалһан байха.

Аюша Доноев 1933 ондо Санага нютагай Сиинтэ гэжэ газарта түрэнһэн намтартай. Санагада долоон жэлэй хургуули дүүргээд, Хяагтын соёл-гэгээрэлэй училищиде, Улаан-Үдын багшанарай дээдэ хургуулида һуража гараад, Шара-Азаргын дунда хургуулида буряад хэлэнэй болон литературын багшаар олон жэл соо ажаллаа. Тиигээд мүнөө үедэ һананайнгаа амаралгада гаранхай.

Манай багша гушаад жэлэй туршада һурагшадаа дахуулаад, хизаар ороноо шэнжэлхэ зорилготойгоор Зэдын эхин, Сэхирэй эхий, Будхалта, Хохюуртын эхиие хараһан үзэн гэхэдэ, алдуу болохогүй. Тиигэжэ ябахадаа, сэсэгүүдэй, һөөгүүдэй буряад нэрэнүүдые хадуужа абаад, хаана, хэзээ, юундэ хэрэглэхэб гэжэ анхаралаа хандуулдаг байһан. Мүнөө нэгэ хэдэн шүлэгүүдыень эндэ хаража үзэе.

"Сэсэгүүд" гэжэ шүлэг соонь иимэ мүнүүд бии:

Талын дунда долгилһон  
Тарлан соохор сэсэгүүд  
Таабайм намдаа орхиндон  
Тахил нангин шэмэгүүд,  
Урдань буряад литературада үргэнөөр  
ушардаггүй сэсэгүүдэй нэрэнүүд, тэдэнэй  
буряад хүнэй ажарбайдалда ямар үүргэтэй  
байһые тайлбарилан хөөрэнэ:  
Таабай, төөдэй хүтшэднай  
Таба сагаа сэсэгэй  
Табилхатай зэргэлүүлээд  
Тагууд дээрээ табинхай.  
Сагаан сэсэгэй үнгөөр -  
Сагаан эдеэн дэлгэрхэ,  
Сарюун тиимэ заншал  
Сахижа байһан гэхэ.  
Поэдэй анхаралы татажа, хүдөө талын  
дууша хүхын хангюурдахань мүн лэ  
шүлэгүүд соонь һуури эзэлээд байна:  
Эрхим дууша хүхыдөө  
Эгээ баян гэгдэдэг  
Энхэ дэлгэр байгаали  
Иимэ домбо бэлдээ гү?  
Аюша Доноевой олохон шүлэгүүд соо  
эдир залуухан басаганай урал, хасары  
һануулан ягаан үнгэтэй сэсэгүүд, һөөгүүд  
магтан дуулагдаһан байна:  
Сэбэр хадаш шамайе  
Синнэ гэжэ нэрлээ ха,  
Сэнтэй, домтой үндэһыш  
Сэлезэн зомнай хүртэдэг.  
Ехэшүүлнай заримдаа  
Ехэ эдеэн гэдэг юм.  
Эхэ сагаан үндэһыш  
Эдеэн гэжэ нэрлэнэл.  
Эмтэй, домтой сэсэгүүдхэ "Бальжан  
гарма" гэжэ сэсэгтэ анхаралаа  
хандуулаһанинь дэмы бэшэ:  
Бальжан гарма сэсэгнай  
Баранай ашада ургал лэ,  
гэжэ эсэгын ёһоор захяа маанарта  
үгэнэн байна.

Байгаалин дууша бага балшар һанандаа хүшэр дайнай үедэ сайн орондо ундан болгожо, улаажаргана, һүдэн гэхэ мэтые ууһанаа бэшэхэдэнь, гайхалгүй:

Хүшэр дайнай үедэ  
Хүдөө хүнэй шанагша  
Хүхэ сэгээн сайгаймнай  
Хүндэнь - улаажаргана.  
Ургамалай удха шанар, аша туһа тухай  
иигэжэ бэшэнэ:  
Улаажаргана, шамай  
Уужа нилээд үзэгдөө,  
Ухана бодол гүйлгэхэ  
Ундан гэжэ нэрлэмээр.  
Үшөө баһал ягаан дэльбэтэй, шүүһэ шэмэ  
ехэтэй, шүрэ һубад эдеэтэй, шүбгэ мэтэ  
хадхуртай, шүүрэгэрхэн бургааһаа нютаг  
зомнай яахадаа нохойн хоншоор гэдэг бэ?  
Аюша Доноевой мүнүүд соо мүн лэ буряад  
урин эхэнэр һанагдана, хэрэглэдэг шүбгэ  
зэмсэгын, шүрэ һубад гоёолтонь,  
шүүрэгэрхэниинь уян бэеыень һануула  
бэшэ гү даа?

Алдуу гаргаад нэгэтэ  
Арһаа шалзаад байхадаа,  
Амтан шүүһыень түрхээ һааш,  
Аргалхаяа магадгүй.  
Эндэ поэдэй һүүлшын шүлэгүүдхэ нэгэ-  
хоёрые хаража үзэбэди.  
Мүн баһа "Синнын сэсэг" гэжэ шүлэгөө  
эрхим нэгэ шабингаа дурасхаалда  
зорюулан байдаг:

Синнын ягаан сэсэгтэ  
Шиний дүрэ харанадон.  
Сэбэр арюун хонхондонь  
Шэнгэн дуугыш баринаб.  
Зунай эхин һарада набша ногооной  
надхажа, найгажа эхилээд байхада,  
Захааминай хангалтаһан хүбшын арада  
мэлмэрэн байдаг Зэмхын нуур соо зэмхэ  
сэсэгэй зэрлэгэтэн мэлмэржэ һуухые үбгэ  
эсэгэнэрнай хаража, сэдхэхлээ уяруулдаг  
байгаа. Ямар гоё байгаалин үзэгдэл гээшэб.  
Энэ зэрлэгэнэй үедэ нуурай эрьедэ ошоһон  
хүн инаг гансаяа харадаг юм гэхэн домог  
бии:

Үльгэр домогой орондол  
Үзсэхэлэн зэрлэгэн соонь  
Үнэн дуратай нүхэрөө  
Үзөөд жаргаха ёһо бии.  
Эдэ мүнүүдые уншаһан хүнэй досоо  
зэмхэ сэсэгэй зэрлэгэн мэтэ һайхан  
түрүүшын дуран һанагдана, сэлмэг  
бодолнуудта абтагдан, иимэ хаһа эрһэй,  
инагтаяа Зэмхын нуурай захата золгоһойб  
гэжэ найдаха. Нээрэшье, сэсэг-дуран гэшэ  
сэсэглэн, хүнэй сэдхэхэл соо зула шэнги  
бадарха.

"Дуулахал дайдам Захаамин" гэхэн  
шүлэг соонь табатахи цикл "Торгон  
байгаалин тооно дор" гэжэ дэмы  
нэрлэгдээгүй.

Поэт үнэн сэдхэхэл зүрхөөрөө, энэрхы  
зангаараа байгаалитаяа холбоотой байһан  
тухайгаа иимэ мүнүүдые зорюулан байжа  
болоо:

Таамаг олон нюусатай  
Тайгын хангал бөөдэй  
Татаад өөртөө абаха  
Табилангай байгаа гүб?  
Эдэ шүлэгүүдэй суглуулбари соо  
гандагаари, һухай гэхэ мэтэ эмтэй, домтой  
бургааһадай нэрээр нэрлэгдэн шүлэгүүд  
бии.

"Дуулахал дайдам Захаамин" гэхэн  
согсолбори соо табатахи цикл болгожо,  
буряад арадай ёһо заншал тухай  
һонирхолтой шүлэгүүдые оруудаа. Хэрбээ  
байгаали тухай шүлэгүүд соогоо нютагай  
хада ууланууд, гол мүнэнүүдые: Зэдэ,  
Хохюурта, Тудхалта, Сэхир голнууды  
нэрлэн дуулахадаа, Зэдэ голы ульгам  
һайханин иигэжэ домоглоно:

Тойроод байһан байгаали  
Торгон ногоон үнгэтэй.  
Тэрэл зандаа байхыень  
Тэмсэл найжа хэрэгтэйл.  
Амидарал бүхэнэй  
Амин голы сахихаа  
Аса һалаа үндэһыень  
Абархабди барандаа.  
Хомор ургамалнууды сахин абархын тула  
баранай хүсэн хэрэгтэй гэжэ эдэ мүнүүдхэ  
мэдэгдэнэ.

Светлана ШАГДУРОВА,  
II курсын студентка.

Һарлаг малай һаннайшуу  
Һалаа аса татаһаар,  
Һарьдаг уулын хормойһоо  
Һайран ерээ Зэдын гол.  
Уняар манан дэнзэтэй,  
Уран-Дүшэ уулаһаа  
Ульгам эршээ абанхай -  
Угаа хурдан Зэдын гол.

Байгаалин һайханин дуулаһан шүлэгүүдэй  
хажуугаар түрэл буряад арадайнгаа ёһо  
заншалы харуулаһан шүлэгүүд дээрэ тогтомоор:

Аха хүний хүндэлхэ,  
Аляа багы энхэрхэ -  
Алтан шэнги үнэтэй  
Арад зонойм заншал юм.

Энэ циклын шүлэгүүдхэ нэгэ-хоёры  
нэрлэбэл, "Эрын гурбан наадан", "Гуламта",  
"Урга", "Айлшанаа угталга", "Нигүүлсхы  
сэдхэхээр", "Агтын замы сэбэрлэ", "Зэмхэ  
табилга" гэхэ мэтын шүлэгүүд хүүгэды  
хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ аша туһатай баймаар  
гэжэ һанагдана. Жэшэнь, "Айлшанаа угталга"  
гэхэн шүлэг соо айлшанай буухада, моринойн  
жолоо абажа, сэргэдэн уяха, гэртээ  
бусахадань, мориндонь мордуулаха гэхэ мэтын  
урданай заншал тухай поэт домоглоно. Угышы  
һаа, "Агтын замы сэбэрлэ" гэхэн шүлэг соонь  
нэгэ иимэ залуу түрэлхидтэ хургаал боломоор  
мүнүүд бии:

Агтын замы сэбэрлэ -  
Аша үрийн харгые  
Арилгаһан болохо  
Арюун хургаал байһан лэ.  
Угышы һаа, бүри урдын буряадуудай заншал  
ёһые "Зэмхэ табилга" гэхэн шүлэг соогоо  
иигэжэ харуула:

Үүсээ гаргаад буряадууд  
Үрхэ һууһан хүршэдөө,  
Үхибүүндэ мяханһаа  
Үнгын зүһэм суглуулаха.  
Хүндэтэйхэн зэмхээ  
Хүргөөд хүбүүн бусаха -  
Хүнэг һабын оёор гээд  
Хэһэн бэлэг асарха.

Тэрэ үсын буряадууд өөһэд хоорондоо ёһо  
гуримаа сахиха, һуулга һаба хооһоор  
бусаахагүй гэжэ оёор болгожо, эдеэнэй зүйл  
хэжэ үгэдэг байгаа. Энэнь мүн мартагдаһан  
шахуу.

Шүлэгүүдэй автор буряад арадай ёһо заншал,  
байгаалин баялгийг хүүгэды танилсуулаха  
гэжэ һэдэһениинь һайшаалтай. Эндэ хэлэгдэн  
хөөрөөний тобшолол болгон, поэдэй  
"Байгаалия баран хамгаалыт" гэхэн шүлэг  
танай анхараалда табия. Энэ шүлэгэй гол бодолы  
дабталга болгон, иигэжэ бэшэнэ:

Бурялдаг һайхан булгаууд,  
Буригүй номин Байгалнай -  
Бултанай хэтын баялиг -  
Байгаалия баран хамгаалыт!  
Мүнөө машина-техникын үргэнөөр хүгжэн  
үе сагта ой модон, ургамал болон жэжэ,  
томо ан арьяатан хайра гамгүйгөөр хюдагдана.  
Хүнэй ажабайдалда ашатай, туһатай ургамалнууды  
өөрынгөө хоёр нюдэнэй сэсэгдэл гү, али хашаа  
соогоо хаһан зөөридэл адлар ганажа, үдхэжэ,  
сахиха байгыт гэхэн урыал мүнүүд олон  
ушарна.

"Ами һанан" гэхэн шүлэг соонь иимэ мүнүүд  
бии:

Тойроод байһан байгаали  
Торгон ногоон үнгэтэй.  
Тэрэл зандаа байхыень  
Тэмсэл найжа хэрэгтэйл.  
Амидарал бүхэнэй  
Амин голы сахихаа  
Аса һалаа үндэһыень  
Абархабди барандаа.  
Хомор ургамалнууды сахин абархын тула  
баранай хүсэн хэрэгтэй гэжэ эдэ мүнүүдхэ  
мэдэгдэнэ.

Светлана ШАГДУРОВА,  
II курсын студентка.  
эжыдээ, үхибүүдтэ Цыпилма  
шүлэгүүдээ зорюулжа бэшэн  
байна.  
Бидэ, группынь оюутад ехэ  
баяртайбди. Юундэб гэхэдэ,  
манай дунда залуу шүлэгшын  
урган гаража байһандань  
найдаһабди.  
Зоя ПУРБУЕВА,  
II курсын студентка.

Уран зохёолой  
тусхайтаар бэл  
хургуули Бур  
орондоннай үгы нэн  
Харин БПИ-дэ буря  
бэшэгэй бээс  
факультедэй бии бол  
журналистнууды б  
болоо. Нёдондонһо  
эндэ  
хүдэл мэрилэгшэ  
ондоогоор хэлэбэл,  
зохёолой (поэзи,  
шүүмжэлэл гэхэ мэт)  
эрхилдэг мэргэжл  
бэлдэхэ таһаг бии  
байна. Хэлэ бэшэг  
доктор, профессор  
АҮҮҮргэшэ, мэдээж  
зохёолшо Ширав-Н  
Ринчинович Цыден  
тэрэ таһагай хүдэл  
гол үүргэ дүүргэдэг.  
Залуу бэшээшэдэй  
бодолдо һодо нэ  
гэдэниие дэмжээд хүс  
гөөр бэшэн юмэнүү  
"Уран зохёо  
хуудаһанда" толиб  
Зүгөөр туйлаһанаа ү  
бариха, тэрэ  
дашуурангүй, өөр  
эрилтээ улам ехэдэн  
зохёолой гэгээн орьё  
эсэшэ суусаһагүйгөөр  
ажалахые эдир нүх  
хүсэхэ байһаб.

Ц. ДОНДО

### Найруулга

## МИНИИ ДУРАТАЙ МЭРГЭЖЭ

Минии эгээл үнэтэй буряад түрэлхи хэлэн. Ехэл һайхан саг ехэл мартагдахаяа байһан хэлэмнай хүгжэжэ захай ехэ дэмбэрэлтэй өөрынгөө хубитые зорингоо.

Би дунда хургуули багшанарай дээдэ хургуули орожо, буряад хэлэнэй литературын багша бол гэжэ ехэ баярланам. Ю гэхэдэ, үшөө хургуулида байхадаа, би энэ факультет орожо хураха зорил байһанби. Бага һананһаа буряад хэлэ ба литература дуратай байхадам, минии - Бадамацыхикова Мэри Бабасановна намайе ойлго ехэ туһалһан юм. Балш ашаар би элдэб олимпиада хабардаһан хүм. Тимэһэн энэ багшар ехэ хүндэлдэг.

Энэ факультет ороһан һанахадань, минии эжы түрэлхидни ехэ баяртай байдаг. Дээдэ хургуулида ороод эхилхэдэмни, минии хургуули намда иигэжэ хэлэһэн мэрэгжэл бии. Ши олон жэлүүд сооһоо энэ мэрэгжэл зүбшэлэжэ абааш. Ю гэхэдэ, өөрынгөө түрэл үхибүүдтэ зааха гээшэмни һайн хэрэг.

Иимэ харюусалгай дээрэ үргэжэ, бүхы хүсэлөө, арга шадалаа эдэ дүүргэхэ гэхэн хүсэл тухай хоорэн, өөрынгөө шархуу дүүргэхэм:

Түрэл хэлэн, түрэл хэлэ  
Түрэл минии буряад хэлэ  
Үдэр хоногуудай үнэтэй

Урган һалбарыш, аялал  
зэдэлдэ  
Буряад түрэл хэлэ  
Балшар багахан хүр  
Хүдөө нотагташые  
хотодош  
Хандан, урыалан,  
ойлгуулан  
Танилсуулаха заагта  
Тангариг өөртөө үнэтэй  
Ринчин-Ханда ТУМТОВ  
II курсын студентка.

# ТҮҮРЭГ ХЭЛЭ ШУДАЛЖА...

Манай Буряад найхан оронхо Турциин эгээ ехэ Стамбул хото шанаарай дээдэ хургуулиин оюутад ошдо. Эдэнэр түрэл шугудгаа нуража байхадаа, түүрэг хэлэ шудалхан байна. Энэ эгээ хайн үзөөд, саашаашье үргэлжэлүүлхэ, бүри найнаар хураха хүсэлтэй ошоо бэлэй. Манай хэшээлдэ уригдахан тэдэнэй Шабиева Соёлма иигэжэ хөөрөөгөө эхилээ нэн:

Би хадаа өөрөө Түнхэнэй Зуун-Морин гэжэ хууринайб. Ошондо Турциин университетдэ түүрэг хэлэнэй курс нээгдээ. Эгээд бидэнэр тэндэ нурахаа ошохо аргатай болообди. Ноябрьриин Улаан-Үдэһөө 10 үхибүүд гараа хэмди. Эндэһээ самолёдоор Москва хүрөөбди. Саашаа "Москва - Стамбул" гэжэ рейстэ утгад, тэндэ байгаабди. Бидэниие нэгэ түүрэг фирмэ утгажа 16 наһатай басагадтай хамтын байрада гурбан нара байгаабди. Гурэн гэшэ гоёл даа. Би ходо аяншалһайб гэжэ ханадаг байааб. Стамбулда 16 миллион зон. Гуйраншад, баяшуул олон. 5-дэ дахтар гэрнүүд байха.

Мусульман шажантай, 5 дахин намаз хэдэг, ондоогоор хэлэбэл, шажандаа мүргэдэг (30 дахин). Эхэнэр, эршүүл ондо ондоогоор намаз хэдэг. Бидэниие мусульман бологты гэжэ идхалгын ажал хуулаашье хаань, өөһэдынгөө буддын шажанда үлөөбди.

Түүрэгүүд ехэл хүндэмүүшэ зон. Февралиин 1-дэ Рамазан - айндэрын болоо. Үдэр эдөөлхөгүй, хүни эдөөлхэ заншалтай айндэр. Энэ хадаа манай Сагаан харатай тудалдааг.

Караман гэжэ городто 70 мянган зон хуудаг. 40 мечеть бии. Эгээ мечетинь Мичеч болоно. Тансу Чинэр гэжэ эхэнэр резиденттэй.

Турциин багша Орхон Бей Сербест маниие даадаг. Бидэ табан хэдэ: Раднаева Сэндэма, Гомбоева Сэлмэг, Шаракшанова Арюна, Симаганова Энгельсина, би гэдэгүүд болонобди. Иимэл һонинтой үзэбди, - гээд хөөрөөгөө дүүргэбэ.

Зай, саашадаа хайн нуража, газар дайдые үзэжэ, түрэл факультэдэ ханажа ябахыетнай хүсэнэбди.

Н. НАМСАРАЕВА,  
II-дохи курсын студентка.



БГУ-гай (БГПИ) буряад хэлэ бэшэгэй факультедэй литературна хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэдэг таһагай студентнэр уранай теори шудалханаа гадна, зохёолнуудаа саг үргэлжэ зүбшэн хэлсэжэ байдаг. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: багша Ш-Н. Цыденжапов уран зохёол шэнжэлгын ээлжээтэ хэшээл үнгэргэжэ байна. М. ШАНТАКОВОЙ фото.

## Гурбан зураглал

### ОДО МҮШЭН

Отгоргой тогоон соо  
Олон түмэн одод  
Бусалжа байһан  
Алтан хартаабханууд шэнги,  
Арюухан уурал  
Һэбин-Һэбин байнал ха.  
Эды олон  
Эгүүриин дэлхэйнүүдэй  
Нэгэн сооһоо  
Минии одон хаанаб?  
Минии одон,  
Минии жаргал -  
Газар эхын  
Гансахан буланда  
Түрэн гаран дайдым  
Түнхэн гэжэ нютаг юм.

### ХҮДӨӨДЭ

Шарбаа нюсэгэн хүбүүд  
Шагаабари доро байна.  
Шантагар томо эхэнэр  
Шаанги баряад сайлана.  
Далан табатай таабай  
Гаһаа ухашалан гэмэрнэ.  
Айлла угтаһан нохой  
Айдаһа хүрэмөөр хусана.

### ЭРТЫН ХАБАР

Соб-соб собхорсотой  
Сэгээн дуһал хүлгөөтэй,  
Гэрэй хушалтаһаа дуһаа  
алтай,  
Гэгээн хабарһаа үрнөөлтэй.  
Һэб-Һэб гэшхэдэлтэй  
Һайхан эжым хүхюүтэй.  
Эрээлэй үнээн үгтэнээтэй,  
Эрээгшэн тугальнь  
дэхээтэй.  
Хан-ян хүнэгүүднай  
Халижа дүүрээ хүмбэйгөөр.  
Хабар түргөөр үнгэрһэй -  
Хотон соо үбһэн бага...

Ардана СЫРЕНОВА

## САНАГА, ДУРАН ТУХАЙ ДУУЛАНГАА...

### ЭЖЫН ҮРЭЭЛ

Һаншаг сагаан эжымни  
Һаратай жаахан намайе  
Һүни үдэршье унтангүй,  
Һэргылэн харан хуугаа нэн.  
Арай томо болоходом,  
Арбан наһа хүрэхэдэм,  
Аашатай дорюун ябахадам,  
Аалинаар намда хэлэгшэ нэн:

"Хүүхэн, баарһан ашамни  
Хүхижэ, наадажа ябыш даа.  
Хүдэр олон нүхэдтөө  
Хүндэтэй ходо байгыш даа".  
Энэ хэлэһэн үгыень  
Энэ мүнөө бэшэбэлби.  
Эжын юрөөһэн юрөөлые  
Эльгэн соогоо ханахалби.

### ЗАХЯА

Ханилан ябаһан намайгаа  
Хээзэшье бү мартаарай.  
Хоюулан дурлажа байһанаа  
Хэтэ мүнхэ ханаарай.  
Дурлан байһан намайгаа  
Дуун соогоо нэрлээрэй.

Дуран, баяр, жаргалаа  
Дуулажа ходо ябаарай.  
Зулгы олон нүхэдтээ  
Золтой эбтэй ябаарай.  
Залуу энэ наһандаа  
Зүрхэнэйм сохилһые  
Һанаарай.

### ТҮРҮҮШЫН ДУРАН

Гэнтэ сахилгаан боложо  
Гэрэл ехээр сасарна.  
Тэнгэри шангаар нэрьежэ  
Түрүүшын бороо ороно.  
Түрүүшын дуран,  
түрүүшын бороо-

Тэрэ хоёр ямар адли?  
Гэнтэ яларһан сахилгаандал  
Гэнтэ дурлаад абанаб өөрөө...  
Намсалма НАМСАРАЕВА,  
II-дохи курсын студентка.

### БАГШАДАА

Алтан энэ дэлхэй дээр  
Арбагар заахан ябахадам,  
"А" үзэг танюулһан  
Ашата минии багша  
Дуулимхан энэ дэлхэй дээр  
Доро дохин байхадаа,  
Зүрхэ сэдхэлэйнгээ  
хэлтэрхэйе

Зорюулаб таңдаа,  
багшамни!  
Намжархан энэ дэлхэй дээр  
Наһанай баярые угтан,  
Налайжа хуухатнай  
болтогой,  
Нангин хайхан багшамни!

### ШАМАЙГАА

Дуратай, дуратай шамайгаа  
Дурдан гуниран хүлээнэб,  
Дулаахан энэ зүрхэндэмни  
Дурааа хээзэ нэгэдхи аабши?  
Сээжэ сооһоом алтан сэсэг  
Һалбаржа  
Сэдхэл зүрхэнэйм баяр  
шамдаа ниидэнэл.  
Сэнхир хүхэ тэнгэриин  
Һэбшээгээр  
Шииимни хайхан халуун  
амин анхилна.

Үдэрэйм ханаан, һүниин  
зүүдэн шамайгаа  
Үргэлжэ мүнхэ зүрхэн соогоо  
тэбэринэб.  
Зөөлөхэн харахан нюдэнэйш  
инаг харасые  
Зүрхэн соогоо татан абажа  
зүүдэлнэб.

Светлана Жигжитова,  
I-дэхи курсын студентка

Санага, Санага шамайгаа  
Дуун соогоо магтахаб.  
Сарюун үнэтэ нотагаа  
Сэдхэл соогоо ханахаб...

### САНАГА

Үүр хираанаар аалихан  
Уудам Санага һэринэ.  
Улаан наран уриханаар  
Уулын забһараар мандана.  
Бүри дээрэ тэнгэридэ  
Булжамуур шубуун  
жэргэнэ.  
Баруун шугын оёороор  
Бурьялан Сэхир урдана.  
Эхын түрэнэн нотагта  
Энхэ талаа шэртэхэдэ,  
Эдир залуу наһандаа  
Эльгэ зүрхэм баясанал даа.

### ХЭЖЭНГЭ

Намдуухан Хэжэнгэм  
эртэлэн,  
Нойрһоо һэринэл долгилон.  
Налгайхан дуугаар  
угтуулан,  
Намжааран урданал  
түргэдэн.  
Үглөөнэй наранда ялалзан,  
Урданал Хэжэнгэм эртэлэн.  
Намдуухан долгиёо  
түргэдүүлэн  
Шудхана унаяа Худандаа.  
Худан голни харьялан,  
Халин-хулин урдана,  
Үдэ мүрэндөө ороно.  
Үдэ мүрэн угалзатан,  
Нэрьен, шарьан урдаа,  
Сэлэнгэ мүрэндөө хүрөөл даа,  
Сэнхир долгиёо эбхэрүүлһэн,  
Үнинэй хэлсүүлһэн Сэлэнгэ -  
Ульгэр домогто алдартай  
Улгэр хайхан Бурядайм  
Улгынь болоһон Сэлэнгэ!

Янжима АЮШЕЕВА,  
II-дохи курсын студентка.

### Ёгто онтохон

## ХАРА ТУРЛААГ САГААН БОЛОХОГҮЙ

### ДАЛЬБАРАА

Хурсахан хушуутай,  
Карахан нюдэтэй,  
Хөөбэри үдэнһөө бултайгаа,  
Хүхюүхэнээр "хөөрөөл"  
Малжан хүлөөрөө  
Малганһаар,  
Тахягай тарьянһаа  
Тамшаан тоншолсоо.

### ТУБИ ДЭЭРЭ ГАНСАХАН

Түрэнэн нютаг, эжымни  
Туби дээрэ гансахан,  
Сэдхэл соогоо ходоодоо  
Сэгнэн, ханан ябагшаб.  
Холын харгыда гарахадам,  
Хойноһоом гунигтай үлэһэн  
Эдэ хайхан хоёрни  
Эльгэ зүрхыем уяруулнал.  
Нютагһаа холо ябахадам,  
Нюдэндэм ходо карагданал.  
Эрьежэ, хээзээдэши эрэхэдэм,  
Эхэрэн намаа утгahal.  
Цыпилма ДУЛМАЕВА,  
I-дохи курсын студентка.

### Хоёр шүлэг

### ТҮРҮҮШЫН САҢАН

Газар кушаһан саһан  
Гүбээ дээгүүр хэбтэнэ.  
Үглөөнэй наранда ялбан  
Ульгэрэй дайда нэбтэлнэ.  
Саанг холоһоо тобойһон  
Сарюун аглаг хэбхөөнэй  
Самсаал шулуун малгайе  
Сагаан мунгөөр сардаба.  
Бүхтэр уулын ташуугаар  
Бүүг манан урдаба.  
Эдди нотогайм ангуушан  
Эхэл мориндоо мордобо.

### НАМАР

Намар газар ерэжэ,  
Наһа намаа шарлаба.  
Наран булаар шаража,  
Ногоон баһал хагдарба.  
Хүтэй хүнинүүд эхилжэ,  
Хоруу үглөөгүүр унана.  
Хатуу халхин үлэжэ,  
Харахан хирээ хаагална.  
А. ДОРЖОГУТАПОВ,  
II-дохи курсын студент.

Шал тэнэг шандаган нүхэр һүүдэрэйнгээ урда уга утаар алхалжа, ухаатай, хүсэтэй болохо гэжэ оролдоно ха. "Шоно, баабгайнүүдые захианаан тэһэ биса бажуужархиха хүсэтэй, арсалан хаанһаа ухаатай шандаганби", - гэжэ байжа хүхирнэ, урагша хойшоо бардамханаар лэ дэбхэрнэ. Энэениие дуулаһан шубуу шонхор эндэ тэндэ эһээ ниидэн ерэбэ ха. Тиһээр байтарнь, гэнтэ нэгэ бишыхан шандаган һууриһаа үндын собхоржэ - Шоно абгаймнай сутлаанда яаража ябана гү

даа? - гэжэ хажуудахидаа шэбэнээдхибэ. Харин хайрхуу шандаган энэениие дуулажархёод, нюдэ сабшаха зуура гүбээгэй саагуур гүйжэ арилшаба. Үлөөшэдынь аймхай шандагаяа наада барин энээлдэбэ. Энэ хайрхуу шандаганиие хара турлаагтай сасуулмаар. Юундэб гэхэдэ, турлааг сагаан болохогүй, харин шандаган зүрхэтэй, хүсэтэй болохогүйл. Баярма БАДМАЖАПОВА, 2-дохи курсын студентка.

Эрдэм хуралсалай шэнэ шатада

# НУРАГШАДАЙНГАА ТООЕ ҮСӨӨРҮҮЛЭНГҮЙ

Хэды бэрхэтэй шахардуушые хаань, аймагаймнай хургуулинууд хуралсалай жэлэй түрүүшын үдэр үүдээс ээлижэ, хурагшадаа угтан абаа. Айл бүлэ бүхэндэ, багшанарта энэ жэлнай онсо илгаатай юм. Юуб гэбэл, түрэлхид хэдэн хараар салын хүлхээ абаагүй дээрэһээ хүүгэдэ яажа хубсалуулжа, хургуулида эльгээхэб гэхэн асуудал тэдэнэй ханаае зобоогоо. Багшанаршые зунайнгаа амаралтын мүнгэ абаагүй, ажалдаа гараа ха юм.

Яба хээбэшые, аймагай бүхы 32 хургуулида хонхо жэнгирээ. хургуули бүхэндэ аймагай захиргаанай түлөөлгшэд энэ үдэр хүрөө, ажахынуудай, п р е д п р и я т и н у д а й хүтэлбэрлэгшэд хабаадалсаа. Энэ хайндэр яхала бэлэдхэлтэйгээр үнгэрөө гээд тэмдэглэмээр.

Гэхэ зуура хуу юмэн хайн гэхэн, буруу. Зарим хурагшад (түрүүшын үеэр эдэнэй тоо 30-да хүрөө) хургуулидаа ерээгүй юм. Гол шалтагаанинь гэхэдэ, хубсаа хунараар, гутал гэхэ мэтээр дугалдаһанһаа болоо. Энэ үзэгдэлые хайша хэрэг, мийн хараад байгаагүйбди. Аймагай социальна хамгаалтын таһаг, нотаг нотагуудай захиргаанууд хэмжээнүүдэ абаа юм. Нёдондо хубсаагүй дээрэһээ хургуулидаа ерээгүй гэжэ байгаагүй, мүнөө жэл байдалнай бүришые уруужаа гээшэ.

Тээд хургуулинуудай коллективүүд гараа хабсараад мийн хуунагүй. хургуули бүхэнэй дэргэдэ хамһабарин ажахы эмхидхэгдэнхэй. Энэ жэл хамтадээрээ 687 гектар газарһаа муу бэшэ ургаса хурагдажа абтаа. Ороһото ургамал, овоц нилээн ехэ хэмжээндэ таригдаһан байна. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, хургуулинуудай тооловонууд хүүгэдэй өөһэдын хүсөөр эдээ хоолой зүйлүүдээр хангагдаа гээшэ.

Манай аймагта хүүгэдые зундаа амаруулха, элүүржүүлхэ талаар дүй дүршэл нилээн бии. Мүнөө мүнгэн хангай хэды дугалдабашые, арга хургыень сложа, зунай элдин сагта үхибүүдые амаруулхые, сэнгүүлхые оролдонобди. Үнгэрһэн зун хүүгэдэй "Черемушки" лагерта 300 хүүгэд амараа, хургуулинуудай дэргэдэхи амаралтын лагерһуудта 4,5 мянган, ажалай болон амаралтын лагерһуудта 1,5 мянган үхибүүд бээ махабадаа элүүржүүлээ. Юрэнхүүдөө, хүүгэдэй зунай амаралта гуримтайгаар эмхидхэнэй түлөө республика дотороо түрүүшын хуруинуудай нэгые заатагүй эзэлдэгбди.

Энэ хүдэлмэридэ мүнгэ зөөри хаанаһаа абтадаг байгааг гээбэл, социальна страхованиин региональна жасаһаа, мүн

Агропромной социальна страхованиин жасаһаа мүнгэн эльгээгдэнэ байна.

Бага олзо оршотой бүлэнүүдэй байдал ханааемнай зобооно. Ном хударһаа байха юрын дэбтэр, ручка, карандаш худалдажа абахань зарим айлануудта хүшэ хүрэшгүй болоо. Энэ шалтагаан урдаа баряад лэ, хүүгэдэ хургуулида табидагүй түрэлхид ехэ алдуу хэнэ гэжэ ханаха байнаб. Арга хургыень олохые оролдохо хэрэгтэй ха юм.

Нэгэ үедэ бага хуруинуудые хэргээн хүгжөөлгэ ехэл эдэбхитэйгээр ябуулагдаа һэн. Уламжалан зарим бага хуруинуудта эхин хургуули байһанаа дунда болгодоһон юм. Мүнөө эдэ хургуулинуудые дахинаа эхин болгохо гү гэхэн асуудалай табигдаад байхада, ямаршые аргаар хаань, энэл зандань үлөөхэ гэжэ шийдээбди. Дунда хургуули хаахадамнай, нүгөө томо хуруидань интернет хэрэгтэй болохо. Тээд интернадуудые юугээр тэдхэхэбди? Улзарта, Белоозерскдо бии байгаа интернадууд халахын туйлда хүрөө ха юм.

Ушар иимэхээ үсөөн хурагшадтай хургуулинуудта холимол классуудые эмхидхэхэ гэжэ шийдээбди. Жэшээлбэл, 5-дахы класста 6 хүн, 7-дохи класста 7 хурагша хаань, эдэнэрые нэгэдүүлээд, нэгэ доро хэшээлнүүд үнгэргэгдэнэ. Багшада, хурагшадташые хүндэ, орёошог ааб даа, тээд байдалай иимээр эрьхэхэдэ, яалтайб?

Аймаг дотор мүнөө хүүгэдэй 24 саад хүдэлнэ. Үхибүүгээ саадта ябуулха гэхэдэ, түлөөһэниин ехэ, тиймэхээ саадта ябадаг хүүгэдэй тоо үсөөрөө. Нютаг нютагуудта ажахынууд үхибүүдэй саадуудые эдээ хоолоор хангалтада туһална, шадаха зэргээрээ дэмжэнэ. Зарим бага хуруинуудта, онсолбол, Таһархайда, Зарубинада, Нюгада хүүгэдые хургуулида бэлэдэг саадай бүлэгүүд хаагдаа.

Хургуулинуудые үбэлдэ бэлдэгэ шанга хиналта доро ябуулагдаана. Бүхы хургуулинуудта үбэлдөө хүүгэдые дааруулхагүйн тула заһабарилга хэгдээ. Гэбэшые урданайхидал адли хуу шэрдэгдээгүй юм. Зарим тээ түрэлхидтэй хэлсэжэ, хамтын аргаар шэрэ будаг абаад, классуудаа гоё болгоо. Шадаһан зон шадаад лэ байна.

Хуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри тушаа тогтобол, шанарыень яагаад хэмжэхэб, сэнгэхэб гэхэн асуудал гараад ерэнэ. хургуулин удаа дээдэ, тусхай дунда хургуулинуудта оролгоор бодоод үзэбэл, нилээн олон хурагшадтай хайн бэлэдхэл харуулжа, студентээр болодог

юм. 139 багшанарнай 1-дэхи, 2-дохи категорида аттестаци гараа. 4 багшанар, онсолбол, Доодо-Ториин эхин классуудай багша С. Г. Соколов, Дээдэ-Үшөөтэй эхин классуудай багша Г.Н. Раднаева, Эдын хургуулин географ Л.С.Сударикова, Инзагатын хургуулин түрэлхи хэлэ, литературын багша А. Х. Бадмажапова гэгшэд аттестаци гарахадаа, дээдэ категориин багшанар гэжэ баталагдаа.

Сагай хубилхада, манай таһагай үүргэ ямар бэ? Гол шэнжэнь гэхэдэ, хиналтын үүргэһээ туһаламжын үүргэнь булюу болоо гэлтэй. Гэбэшые, хиналта, шалгалтага хуларуулжа яашы болохогүй, бүри шангадхаха хэрэгтэй гээд хананаб. хурагшадтай олоһон эрдэм мэдэсын дүн гүрэнэй стандартын эрилтэдэ хүрэмэ байха зэргэтэй.

Багшанарай дунда мэргэжэлэй талаар конкурсууд район, республика соогошые заншалта гээшэ. 1995 оной республиканска конкурсно манай аймагай багша В.С. Лубсанов илагшадтай тоодо орожо, ехэ баяр болоо һэн.

Арадай үндэһэн ёһо заншалнуудые, хэлэ бэшэг хэргээн хүгжөөлгэдэ онсо анхарнабди. хургуулинуудта буряад хэлэ, литература шудалалга бодото хэмжээндэ ябуулагдаана. Ород хургуулинуудташые, жэшээлбэл, Зарубино хуруинай хургуулида үхибүүд буряад хэлэ хайн дураараа шудалдаг юм. Жэшээлбэл, Петропавловкын хургуулида буряад хэлэ, литературын багша Е. Н. Жаргалова олон лэ хурагшадые буряад хэлэнэй хэшээлнүүдэ хабаадуулжа шадаа. Хизаар ороноо шэнжэлгын музей хургуули бүхэндэ шахуу бии юм.

Гэхэ мэтээр тоолоо һаа, хургуулинуудай ажабайдалда һонирхолтой анхарал татама, дура буляама үзэгдэл-жэшээнүүд элбэг лэ даа. Саашадаа хурагшадтайнгаа тоо үсөөрүүлэнгүй, ажалаа хэмжээндэнь ябуулхые оролдохобди. Социальна хамгаалтын асуудалнууд аймангаа хурсаар табидагана.

Энэ жэлдэ хуралсалай базисна түсэбтэ орохонмай. Хуралсал-хүмүүжүүлгын талаар нийтэ нэгэн федеральна эрилтэнүүдэй сахигдабашые, хургуулин нютагай, өөрын нюур шарайтай болоходонь энэ түсэб бэлүүлгэ шухала арга нүхэсэл болохо байна ха юм.

**К. ЛУМБУНОВА,**  
Эдын аймагай захиргаанай эрдэм хуралсалай таһагые даагша.



Ивалгын аймагай Оронгын дунда хургуулида хурагшадтай фольклорно ансамбль эмхидхэгдэнхэй юм. Ансамблин гэшүүд (зураг дээрэ) үндэһэн арадайнгаа аман зохёолые шудалжа, урданай дуунуудые дууладаг, аман зохёолой дээжые ансамблингаа репертуарта

хэрэглэдэг байна. Оронг эдиршүүл республиканск харалгануудта хабаа бэлиг шадабария мүлөө жэлдэ Гэсэрэй 1000 жэл баярта тэд амжалтагайгаар хэблэ байна. хургуулин архивһаа абта

## Нэгэдэмэл Нацинуудай Эмхийн 50 жэлэй ой

# ҮҮРГЫЕНЬ УЛАМ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ

Байгша оной октябриин 24-дэ Нэгэдэмэл Нацинуудай Эмхи жэлэйнгээ оие тэмдэглэбэ. Нэгэдэмэл Нацинуудай Эмхи (эвэй тэрэ үедэ США-гай Президент байһан Рузвельтын дурадай баталагдаа юм) хоёрдохи дэлхэйн дайнай түлэг дунда байхада байгуулагдаа бэлэй.

Нэгэдэмэл Нацинуудай Эмхийн байгуулгын эхин Москва оной октябрь нарада табигдаа юм. СССР-эй, США-гай, Великобританиин гадаадын хэрэгүүдэй министрнууд аюулгүйе сахиха эмхийн Декларацида гар табяа һэн. Сагай Тегеранда, Думбартон—Оксдо (Вашингтонһоо хооло бэшэ), Сан-Франциско конференциүүд үнгэргэгдөө. 1945 оной май-июндэ Сан-Франциско хотодо эмхидхэн байгуулгын конференци үнгэргэгдэжэ, Нацинуудай Эмхийн Устав баталагдаа бэлэй. 1945 оной октябриин 24-дэ табан асар ие гүрэнүүд болон шэнэ эмхийн бусад гүрэнүүд Уставые баталжа, энэ үдэр Нэгэдэмэл Нацинуудай Эмхи байгуулагдаһан үдэр гэжэ тоологдодог юм. Энэ Уставай эхэ бэлэй тус документын 111-дэхи статьягай үндэһөөр США-гай Вашингтон хотын үндэһэтэнэй архивай сейф соо хадагалагдадаг Нэгэдэмэл Нацинуудай Эмхийн 50 жэлэй ойгой дашарамууд энэ документ тус эмхийн Нью-Йоркдохи сахихын тула бүхы дээрэ 70 гаран мянган сэрэгшэд—"сэнхир малтай" хабаадуулагдаана.

Табин жэлэй саада тээ Нэгэдэмэл Нацинуудай Эмхидэ 31 ородог байгаа. Мүнөө Нэгэдэмэл Нацинуудай Эмхийн байгуулгын урдахи флагштогууд дээрэ 185 ороной тугууд намилзана. Байгша оной октябриин 22-то Македонийн тут үргэгдөө юм.

Үнгэрһэн эдэ жэлэнүүдтэ Нэгэдэмэл Нацинуудай Эмхи хэрэгүүдые эрхилээ гээшэ. Урдань колониинууд байһанхэдэнь гүрэнүүд эрхэ сүлөөгөө олоо, тон ехэ удха шанартай 300 уласхоорондын конвенцинууд ба хэлсээнүүд баталагдаа, гэрээ хүнэй эрхэнүүд тухай, ядерна зэбсэгые тараахагүй тухай догтоо оролсоно. Мүнөө үедэ эб найрамдал сахихын тула бүхы дээрэ 70 гаран мянган сэрэгшэд—"сэнхир малтай" хабаадуулагдаана.

Гэбэшые эдэ үнгэрһэн табин жэлэй туршад Нацинуудай Эмхийн хүдэлмэридэ дутуу дундануудые үлөө олон мэдүүлгэнүүдынь хооһон үгэнүүдые болоһон, хэдэн мянган хүнэй хүдэлдэг аппаратайнь хүдэлмэридэ албан ёсоор ябадалнуудые үзэгдэнэ, мүнгэ танганайшые талаар дорнод үшарнууд дайралдаһан байха юм. "Хүйтэн дайнай" һүүлээр байдалда тус эмхийн хүдэлмэри тааралдуулагдахал зэргэтэй.

Гэхэтэй хамта аюулгүйе сахиха ба уласхоорондын харилсаануудые үргэдхэлгые хангажа шадаха Нэгэдэмэл Нацинуудай Эмхийнээ бусад эмхидхэлхэй дээрэ үгы гээшэ. Нэгэдэмэл Нацинуудай Эмхийн алтан ой хадаа бүхы арадуудай ба оронудай хайртай Нэгэдэмэл Нацинуудай Эмхийн 50 жэлэй ойдо зориулалта үнтрэгдэнэ Генеральна Ассамблейн гурбан үдэрэй баярай засаг болбол бүхэдэлхэйн удха шанартай үйлэ хэрэг болобо. Нацинуудай Эмхийн Генеральна секретарь Бутрос Гали хэлэхэдэ, ерэхэ табин жэлдэ тус эмхийн баримталха шалгалта тушаа онсо тогтоһон байна.

Нэгэдэмэл Нацинуудай Эмхийн үүргэ тухай Россин Федераль Президент Б.Н. Ельцин Генеральна Ассамблейн засадайн хэлээ. Тийхэдэ Нэгэдэмэл Нацинуудай Эмхийн үүргые дооһоно гэхэн аюултай хэдэлгэнүүд, тэрэнэй Уставые, мүн Аюулгүйн Совет хамтын шийдхэбэринүүдые хазагайруулаха гэхэн задалга хэгдэнэ гээд тэрэ онсолбо. Боснидо ушараад байһан тулшур байдалые тогтонжоруулха талаар асуудалые шийдхэлгээ Аюулгүйн Советэй эрхэ түлөөлэгэнүүдэй хүсэдөөр хэрэглэгдээгүй үгэнэниие гэршэлнэ гэжэ мэдүүлбэ. Нютагууд хоорондын нэгэн эмхи (НАТО тухай хэлэгдэнэ) Аюулгүйн Советые газарта хүсэ хэрэглэхэ тухай шийдхэбэри абаха эрхэгүй. НАТО тээшэ үргэдхэхэ ёһогүй гээд Россин Президент тэмдэглээ. 1995 эб найрамдалай гурбадахы конференци үнгэргэхэ, "хүйтэн дайнай" һүүлээрхи жэлнүүдтэ ушарһан зүришлэдөөнүүдые гуримшур ядерна буу зэбсэгүүдые хурааха, атомна зэбсэг туршалгые болгохын буу зэбсэгые хинаха тушаа тэрэ хэлэһэн байна.

Нэгэдэмэл Нацинуудай Эмхи—дэлхэйн гүрэнүүдэй хамтын зориг мүн. Тиймэхээ тэрэнэй гол ёһонууд, гуримууд зэргэтэй.

(“ТРУД” БОННИ)

# БАГШАНАР ШАЛГАЛТА БАРИБА

Республикын аймагуудай буряад хэлэ, литературын багшанар республикын эрдэм хуралсалай хүдэлмэрилгшэдэй мэргэжэл дээшлүүлхэ институтда рейтинговэ курсануудые гараба. Хахад нарын туршда багшанар һонирхолтой, удха түгэдэр лекци-хөөрөөнүүдые шагнаа, мүн шалгалтануудые баряа.

Буряад хэлээр, литератураар, психологи, педагогикоор шалгалтануудые барижа, уран зохёолой шэнжэлэл болон оршуулагануудые хээ. Багшанар республикын лицей-интернат ошожа, дүршэлтэй бэрхэ багшанарай—Жамбалма Дондоковна Жамбуевагай, Инжина Цыдендамбаевна Явхиновагай хэшээлнүүдые шагнаха гэхэн хүсэлөө бэлүүлээ.

Эдэ курсануудта

республикымнай мэдээжэ багшанар хуралсал гараа. Нэрлэн хэлэхэ болоо һаа, Хяагтын аймагай Энхэ-Талын дунда хургуулин буряад хэлэнэй багша Сэсэг Сосорова Бальжинмаева (Сэсэг Сосорова энэ жэлдэ Буряад Республикын габыяата багша гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртөө), Ахын аймагай Орлигой дунда хургуулин багша Октябрина Шойжаповна Дашеева, Түнхэнэй аймагай Хэрэнэй интернат хургуулиһаа—Дарима Доржиевна Дашиева, Аршаанай лицей-хургуулиһаа—Дашима Гылыковна Дамдинова, Охор-Шэбэрэй дунда хургуулиһаа—Галина Гомбоевна Тонтоева, Хэжэнгын аймагай Хэжэнгын дунда хургуулиһаа—Сэсэг Цыреновна Молонова, Чисаанын хургуулиһаа—Дамба Д а ш и н и м а е в и ч Дарибазаров, Баргажанин

аймагай Баян-Голой дунда хургуулиһаа—Бата Шагдурович Молонов, мүн Улаан-Үдын хургуулинуудай буряад хэлэнэй олон багшанар эндэ хабаадаһан байна.

Эдэ курсануудта хабаадаһан 18 багшын арбаниинь 14-дэхи разрядтай гэхэ гү, али дээдын категориер шалгалтануудые баряа.

Багшанартай хамта хоёр долоон хоног соо хүдэлһэн институтай буряад кафедрин багшанар Галина Сампиловна Санжадова, Елена Дашиевна Мүрхэ-Жаргал Аюшеевич Очиров гэгшэдтэ хуража гарагшадтай зүгһөө халуун баярые хүргэбди.

**Х.ДАМПИЛОВА,**  
Захааминай аймагай Дабаатын юһэн жэлэй хургуулин буряад хэлэнэй багша.

# НЭРЫЕНЬ МҮНХЭЛХЭН ҺАЙНДЭР

амарай дунда нара—  
 соо үбнэ хуряалгая,  
 таряагаа сохижо дүүргээд,  
 гээдөө бэлдэн, ан-бун  
 богонихон саг  
 хүн зондо гаража  
 ээшэ ааб даа. Харин  
 найамагай Лугшахаан  
 энэ сагта хэзээ  
 хүлгөөтэй байгаа.  
 нютагайнгаа  
 СССР-эй арадай артист,  
 Гүрэнэй шангай  
 Гомбо Цыдынжапович  
 Цыдынжаповай түрээхөр 90  
 ойн оёе тэмдэглэхээ  
 бэлдэж эхилээ нэмди.  
 Нютагайн хүнүүд, захир-  
 агай, ажахын хүтэлбэрилэг-  
 чид. Буряад Республикын  
 ажаа аажуудай  
 Гомбо Цыдынжапович  
 түрээхөр энэ үедэ  
 ажал хэһэн  
 Лугшахаан хууринда анха  
 түрүүн 1986 оной октябриин 6-  
 да Г. Ц. Цыдынжаповай  
 музей нээгдээ нэн.  
 Нютагай мэдээжэ хүнэй 90  
 ойн ойн урда тээ тус музей  
 дахинаа нэргээлгын ехэ  
 түрээхөр ябуулагдажа захалаа.  
 Тиггэжэ октябриин 14-нэй  
 тусхай захилаар мүндэлхэн  
 газаамнай аали намдуу,  
 хайхида адли сэлмэг, дулаан

үдэр болобо. Нютагай аман үгын  
 бүлгэмэй коллектив түүдэбшэ  
 табижа, сагаан эдөө Аюуша  
 хадагтайгаар бүхы айлшадаа  
 утган абана. Үдэ багта Улаан-  
 Үдэ хотоһоо, аймагай түбһөө  
 айлшад хүржэ ерэнэ. Һүүлээрнэ  
 хүршэ Хурамхаанай аймагай,  
 мүн дүтэ шадарай ажахынуудай  
 түлөөлэгшэд буужал байгаа  
 бэлэй. Нютагай модошо  
 дархашуулай бүтээхэн зургаан  
 ханатай түхэрээн модон гэр соо  
 ороно. Буряадуудай урданай  
 байра байдалтай танилсажа,  
 бурхандань мүргөөд, сагаан  
 эдөөнхээ хүртөөд, аялга дуу  
 шагнаад, музей руу оронод. Энэ  
 музейн дахинаа нэргээлгэдэ  
 хотын түүхын музейд урдань  
 ажалладаг байһан Т. С. Спасова  
 ехэхэн хубитаяа оруулалсаа.  
 Музей соо Г. Ц. Цы-  
 дынжаповай үмдэһэн хубсахан,  
 бэшэһэн номуудын, орден,  
 медальнуудын, грамота-  
 нуудын, фото-зурагуудын  
 табигданхай. Тиххэдэ Россин  
 арадай артистка Чимита  
 Шанюшкинагай концертдэ  
 үмдэжэ ябаһан платинь бий юм.  
 Музей соогуур ябажа

дүүргэһэнэйн удаа бүхы айлшад,  
 нютагай хүндэтэ хүнүүд үдын  
 хоол барихаар хургуулин  
 столоводо уригдаба.  
 Үдын хоолой Һүүлээр  
 сугларһан бүхы хүн зон Соёлой  
 байшан тээшэ субана. Тэндэ  
 мүнөө хүлөө табижа зайгүй  
 болотор хүн зон сугларһанхай,  
 дуратай артистнуудайнгаа эндэр  
 дээрэ гаража ерэхые хүлөөнэ.  
 Концертын урда тээ баяр  
 ёһололой суглаа нютагай  
 захиргаанай зайһан М. Э.  
 Молонов нээжэ, соёлой  
 министрэй орлогшо А.  
 М. Майоровада үгэ үгэбэ. Тэрэ  
 Г. Цыдынжаповай республикын  
 соёлой хүгжэлтэдэ оруулан  
 хубита тухай хөөржэ үгөөд,  
 музейдэ зураг бэлэглээ. Мүн лэ  
 хүршэ Хурамхаанай аймагаа  
 ерэхэн делегациинхид  
 концертнэ хэдэн номернууды  
 харуулжа, тусхай зураг  
 бэлэглэһэн байна. Россин  
 арадай артистка Чимита  
 Шанюшкина, Россин габыата  
 артист, Г. Цыдынжаповтай олон  
 жэлдэ хамта хүдэлхэн Абида  
 Арсаланов гэгшэд олон  
 хонирхолтой ушарнууды, аха

нүхэрэйнгөө элдэб үедэ хэлэхэн  
 сэсэн мэргэн үгэнүүд тухайн  
 хөөржэ үгөөд, урданай  
 дуунууды гүйсэдхөө.  
 Богони саг соо Г.  
 Цыдынжаповтай ажаллажа  
 үрдихэн хадаа Россин арадай  
 артист Саян Раднаев тэрэнэй  
 хүсэн түгэлдэр бодолнууд тухай  
 хонирхолтойгоор хөөрөөд,  
 Гомбо Цыдынжаповай Россин  
 арадай артист Б. Балдаковтой  
 зохёһон "Баргажан" гэжэ дуу  
 гүйсэдхэхэдэнь, харагшад  
 тэрэниие эндэр дээрэһээ удаан  
 табижа үгөөгүй! Тиххэдэ Буряад  
 Республикын габыата  
 артистнар М. Раднаев, С.  
 Санданова, залуу артистнар В.  
 Бухаев, Д. Занданов, Д.  
 Ринчинова гэгшэд аялга хайхан  
 дуунуудаараа хайндэры  
 шэмэглэлсээ. Концертын  
 Һүүлээр холоһоо ерэхэн айлшан  
 бүхэндэ гарай бэлэгүүд  
 барюулагдаба.  
 Иигэжэ Баргажанай аймагай  
 Лугшахаан хууринда Нюта-  
 гайнгаа суута хүбүүн Гомбо  
 Цыдынжаповичай 90 жэлэйн  
 оёе нэрэтэй түрэтэйгөөр  
 тэмдэглэһэн байна.

Лугшахаанай хүн зон  
 аймагай ямаршые хэмжээ  
 ябуулануудта эдэбхитэйгээр  
 хабаадалсадаг, хүл хүнгэн зон  
 юм гэжэ хэлсэдэгын яһала зүб  
 гэжэ ханагдана. Эндэнэн түрүүн  
 аман үгын бүлгэмэй  
 (фольклорно) гэшүүдэй үүргэ  
 аргагүй ехэ гэжэ хэлэхэ  
 хэрэгтэй. Буряад оронһоо  
 СССР-эй арадай түрүүшын  
 артист, СССР-эй Гүрэнэй шангай  
 лауреат, ниитын болон гүрэнэй  
 мэдээжэ ажал ябуулагша,  
 режиссёр, драматург, кино-  
 артист Гомбо Цыдынжапович  
 Цыдынжаповай нэрые мүнхэлэн,  
 орон соогоо мэдээжэ болоһон  
 Буряадай гүрэнэй Ленинэй  
 орден то оперо болон баледэй  
 академическэ театрта олгохо  
 байгаа гэхэн ханал бодолнууд  
 олон байгаа. Үнэхөөрөөшье, Г.  
 Ц. Цыдынжаповай нютагайн  
 зон энэ ханалыемнай дүүргэхэ  
 аабза гэжэ газетын хуудаһаар  
 дамжуулан, Республикын  
 Президентдэ, Правительствата,  
 Арадай Хуралда дамжуулжа  
 байһанаа мэдүүлнэ.

С. ПОХОДИЕВ.

Сентябрь нарада Пекиндэ эхэнэрнүүдэй  
 бүхэдэлхэйн IV конгресс боложо дүүрээ нэн. Тэрээндэ  
 манай республикын эхэнэрнүүдые Е. Жербакова, Т.  
 Доржиева гэгшэд түлөөлхэн байна. Журналист Д.  
 Эрдэниева Е. Жербаковатай уулзажа, хэдэн  
 асуудалнуудта харюусахыень гуйба.

—Россида ямар хубилал-  
 тануудай боложо байһые бүхы  
 оронууд мэдэнэ гэжэ ойлгохоор  
 байгаа нэн. Дэлгүүрэй  
 харилсаанда гэгтэ орохо баатай  
 болоһон хүн зоной социальна  
 байдал доошоһоно. Илангаяа иимэ  
 "зэрлиг" дэлгүүрэй байдалда  
 эхэнэрнүүд, үхибүүд, наһажал

## Бүхэдэлхэйн хуралдаанһаа

# ХЭТЫН ЖАРГАЛАЙ ЖОЛОО—ЭХЭНЭРЭЙ ГАРТА

—Социалис замһаа хажуу  
 халгашые хадуурангүй  
 туршаа бата найдамтайгаар  
 дабшажа ябаһан Хитад орондо  
 дэлхэйн эхэнэрнүүдэй ээлжэтэ  
 конгресс үнгэргэхэ гэхэн  
 хэлсэжэ абтаагүй  
 эхэнэрнүүдэй байдал  
 найжаруулан социальна  
 хубилалтануудай болоо хадал  
 хуралдаан тус орондо  
 гэгшэ ойлгохоор.  
 тухаа танай ханамжа.  
 —Ехэ хуралдаанай урда тээ  
 эхэнэрнүүдэй байдал  
 ном гаргагдан байгаа.  
 дотор шэнэ Хитадай  
 болзрто хайшан гэжэ  
 туйлаһан тухай  
 Хитад бүлэнүүд  
 яһала хайн байдалтай.  
 эгээн түрүүн экономика  
 ашаар иимэ  
 туйлагдаа гэжэ элээр  
 арадана. Бүхэ хитадай  
 эхэнэрнүүдэй федерацие  
 ойлдог Чен Муха гэгшые  
 конференциин түрүүлэгшээр  
 оронуудай бүхы  
 түлөөлэгшэд дэмжээ нэн.  
 политическэ  
 ажаа аажуудта эхэнэрнүүд  
 сагатай тушаалнууды  
 дэг. Гүрэнэй дээдын  
 хуралдаан 200-гаад эхэнэр  
 ажалана.  
 —Хэды түлөөлэгшэд  
 хуралдаанда суглаараб? Ганса  
 уулзалганууд  
 гэгшэ гү?  
 —ООН-ой гэгшүүн-  
 нуудһаа 30 мянга гаран  
 эхэнэрнүүд сугларһан байна.

Гадна бээе даанхай эмхинүүдһээ  
 олон түлөөлэгшэд эльгээгдээ.  
 Хоёр долоон хоногой туршада  
 оронуудай түлөөлэгшэд энхэ  
 тайбан байдалай шухала  
 асуудалнууд тушаа зүбшэн  
 хэлсэжэ гараа. Пекиндэ ехэ  
 конгресс, харин хото шадарай  
 Хуайжоу гэжэ тосхондо  
 конференци үнгэргэгдэхэн  
 байна.  
 —Яһала олон эхэнэрнүүд  
 гүрэнүүдые толгойлдог гэшэ.  
 Тэдэ хуралдаанда хабаадахая  
 ерээ гү?  
 —ООН-до США-е саг  
 үргэлжэ түлөөлдэг Маделин  
 Олбрайт түрүүтэй олон  
 түлөөлэгшэд Америкэһээ ерээ.  
 Хиллари Клинтон ерээ, үгэ  
 хэлээ ааб даа. Пакистанай  
 премьер-министр Беназир  
 Бхутто, Исландиин президент  
 Вигдис Финнбогдоттир,  
 Бангладеш гүрэнэй премьер-  
 министр Бегум Халеда Зия  
 Рахман, Угандын вице-президент  
 Спесиоза Вандира Казибве,  
 Вьетнамай вице-президент  
 Нгуен Тхи Бинь хуралдаанай  
 хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр  
 хабаадаһан байна. Дэлхэйн  
 багашые, ехэшые оронуудта дайн  
 дажарые хүжэрөөхөгүй, буу  
 зэбсэг бүтээн гаргалгы  
 хизаарлаха, амгалан тэнюун  
 байдалай түлөө тэмсэхэ тухай  
 Иорданиин хатан тайжа Басма  
 урялаа.  
 —Россин эхэнэрнүүдэй  
 түлөөлэгшэд Хуралдаанай  
 хүдэлмэридэ хэр эдэбхитэйгээр  
 хабаадааб?

хүнүүд хохидоно гэжэ элээр  
 харагдадаг болоо. Хүнэй зан  
 абаришые хубилшоо гэжэ  
 хэлэхэдэ, алдуу болохогүй.  
 Хуули хамгаалгын зургаанууд  
 эхэнэрнүүдэй эрхэнүүды  
 хамгаалжа шаданай.  
 Ажалгүйшүүлэй диэлэнхи  
 хубинь—эхэнэрнүүд. Иимэ  
 хүшэр сагта эхэнэр хүн лэ мүр  
 дээрээ ехэ "ашаа" даажа гарана.  
 Гүрэнэй хандархада, зоной  
 байдал муудадаг ха юм даа,  
 тиимэхэ багашые, ехэшые гүрэн  
 хүсэтэй, һүр жабхалантай,  
 бусадта хүндэтэй байха гэбэл,  
 үндэһэ яһанай илгаа гаргангүй,  
 эбтэй зетэй, арад зонойнго,  
 социальна байдалы саг үргэлжэ  
 найжаруулжа байха ёһотой гэжэ  
 Россин түлөөлэгшэдтэй  
 уулзалгын үедэ хэншыеб хэлээ  
 нэн. Эдэ үгэнүүдые дэмжэхэ  
 байнаб. Россидахы байдалы  
 конгрессгэ хабаадагшадай  
 олонхын дэмжэнгүй гэжэ  
 ойлгохоор байгаа нэн.  
 —Хуралдаанай  
 хүдэлмэрин дүнгүүдээр ямар  
 документүүд, шухала  
 шийдэхэбэринүүд абтаа гэшэб?  
 —Конгрессгэ хабаадаһан  
 бүхы түлөөлэгшэдэй зүбшөөлөөр  
 147 хуудалһатай документ абтаа.  
 Тэрэниие ажал ябуулгын  
 "Платформа" гэжэ нэрлэһэн  
 байна. Энэмнай арбан жэлэй  
 саада тээ Найробидо  
 баталагдаһан "2000-дахи он  
 хүртээр эхэнэрнүүдэй нэрэ  
 хүндые, эрхэнүүдые дээшэлүүлхэ  
 хараа шэрлэл" гэхэн програм-  
 мын үргэлжэлгэ болоһоно.



Табан жэлэй туршада Улаан-Үдэ хотын хүүгэдэй 2-дохи  
 поликлиникэдэ медсестрагаар Сэсэг Жамбалова хүдэлнэ. Урихан  
 сэбэр шарайтай, энэрхы сэдхэлтэй мэргэжэлтэ олондо  
 хайшаагдадаг. Нарай нялха хүүгэдэ яагаад зүбөөр харуулахаб,  
 найжалхаб гэжэ залуу эхэнүүдтэ тодорхойгоор харуулан,  
 ходоодоо хэрэгтэй зүбшэл үгэдэг юм.  
 ЗУРАГ ДЭЭРЭ: медсестра Сэсэг Жамбалова.  
 М. ШАНТАКОВОЙ фото.

## ХҮРШЭ ОРОНОЙ АЙЛШАД

Агын тойрог Монголой  
 Республикын Хэнтэйн  
 аймагуудай хоорондохы харилсаа  
 холбоон үргэдэхөөр. Энэ зундаа  
 округой нэгэ бүлэг хүршэнэртөө  
 айлшалаа нэн.  
 Харюу болгон, Хэнтэйн  
 аймагай түлөөлэгшэд айлшалба.  
 Эндэ соёлой үдэрнүүд  
 үнгэргэгдөө. Монголһоо 60 гаран  
 хүнһөө бүрдэхэн делегаци  
 хүржэ ерээ. Тэдэнэй тоодо "Хан  
 Хэнтэй" гэдэг дуу, хатарай  
 ансамблин артистнууд, музейн,  
 библиотекин хүдэлмэрилэгшэд,  
 хэдэн журналистнууд  
 хабаадалсаба.  
 Округой түбтэ утгалгын ехэ  
 үдэш үнгэргэгдөө. Тэндэ округой  
 захиргаанай толгойлогшын  
 орлогшо С. Жапов айлшад  
 амаршалаа. Удаан делегациин  
 хүтэлбэрилэгшэ засагай  
 зургаанай даргын орлогшо Ч.  
 Нямдо харюугай үгэ хэлэхэ  
 зуураа, манай хоёр нотагуудай  
 хоорондо байгуулагдан хани  
 барисаан улам үргэдэжэ байна  
 гээд тэмдэглээ.  
 Ага хууринай Соёлой ордон  
 соо Монгол орондоо суутай  
 болоһон "Хан-Хэнтэй"

ансамблин ехэ наадан боложо,  
 сугларалһад хонгёо хоолойтой  
 дуушадар ба хурдан дорюун  
 хатарнуудаараа ехэтэ  
 хужарлуулба.  
 Айлшад округой шотаг ороноо  
 шэнжэлхэ музей хүрөөд,  
 эсконадуудаарнь хонирхоо.  
 Тэндэ Д. Дуламсэрэн гэдэг  
 зураашанай, Монголой уран  
 зохёолшодой, хониний зураг  
 абадаг сурвалжалагша Д.  
 Сэрэннадмидай буулганан  
 фотомонтаж зоной үзэмжэдэ  
 табигдаба. Округой музейн  
 хүтэлбэрилэгшэ, Россин соёлой  
 габыата хүдэлмэрилэгшэ, түүхын  
 эрдэмэй кандидат Жигжитжаб  
 Доржиев гүнзэгы удхатай  
 хөөрлөөнүүдые үүсхэжэ,  
 айлшад баясуулаа.  
 Монголой соёлой ажалшад  
 Догой, Хүнхэр, Будалан  
 нотагуудаар аяншалжа, наада  
 зугаагаа харуулаад, тэндэхи зондо  
 халуунаар хүлээгдэн абтаа.  
 Түгэсхэлэйн уулзалганууд  
 Дулдгарын райондо үнгэржэ,  
 хүршэ ороной айлшад нютагаа  
 бусаа.

Ц. ГОНГОРОВ.

АША  
ҮРИНЭРТӨӨ  
ҮРГҮҮЛЖЭ...

Чимит Вампилович  
Ёндоновто

Үүри нүхэр Чимитдоржо,  
Үбгэдэй тоодо ороболши!  
Дандаа сасуу наһамнай  
Дала хүрээбэл эрьелтэгүй.  
Эхэ, эсэгийн гуламтаһаа  
Энэл болоо гээшэбди.  
Элинсэг, хулинсагай  
үрээлһээ  
Ингэжэл жаргажа хуунабди.  
Балшар бага наһандаа  
Баруун-Асадаа дэгжэбди.  
Баян найхан Тарбагатайнгаа  
Баяр золдо хүртөөбди.  
Үдхэн ногоон таладаа  
Урилдажа наадагша  
бэлэйбди.  
Үнгэрһэн, наадаһан ааша  
Үнэтэйл байна даа ханахада.  
Эрххэн хүбүүн байһандаа  
Ээлжээгүй хүхэгшэ  
бэлэйлши  
Эбэр томо угжаа,  
Эльгэ татан хутжаа.  
Ганар бага байхадаа,  
Гани аашатай бэлэйлши.  
Гал хяһа дарихаа  
Гараа шатаад үзөөлши.  
Ород-Тарбагатай  
хургуулиһаа

Уншажа, бэшэжэ эхилээбди.  
Орон нютагай үлзыһөө  
Эрдэм бэлигтэ хүртөөбди.  
Ахир гүлмэр байхадаа,  
Ажалай дүрэ олообди.  
Адуун хүрэг олонһоо  
Агты хургаад үзөөбди.  
"Шэнэ байдал" колхоздоо  
Шириг хүбүүн хүгжөөлши.  
Шэрэм хатуу буладые  
Шэрээгээд үзэдэг болоолши.  
Арбан долоо хүрэхэдөө,  
Армиин сэргэтэ мордоолши.  
Алта уялгаа дүүргэхэдээ,  
Артель колхоздоо бусаалши.  
Бата захяа, асаржа,  
Бимба Цыбикович

Рыбдыловһээ  
Бушуу түргэн ябаалди,  
Банкын инспектор  
болоолши.  
Тэрэ саһаа хойшо  
Табяад жэлэй хэмжээндэ  
Табиханзориһоноо алдангүй,  
Түбэй хэрэгтэ хабаадаалши.  
Мүнгэн сангай ажалые  
Мүнхэ баряа бэлэйлши.  
Гүрэн түрын үүргые  
Гүн шанга ударидеалши.  
Омог нэрээ нэрлүүлжэ,  
Орден, медальда хүртөөлши.  
Олон нүхэдөө урижа,  
Онсо далаяа угтабалши.  
Анхан сагай заншалһаа  
Аяга сайгаа аягалаалши,  
Айлшад олон нүхэдөө  
Арза хурзаар хүндэлнэлши.  
Алтан дэлхэйн байдалһаа  
Алдарха наһан эрьелтэгүй  
Арюун энхэ далаңдаа  
Алдардомогоор үнгэлнэлши.  
Бардам хонгор үүриэ  
Баярай тэмдэгээр

амаршалналби!  
Буурал Баабайгаа түшэжэ  
Буян хэшэстэй бадарыш!  
Арад зондоо хүндэтэй,  
Аша үринэртөө үргүүлжэ,  
Аглаг найхан нютагтаа  
Амаржа, жаргажа хуугыш!  
Данзан ДАГБАЕВ,  
Буряад Республикын габьяата  
юрист.

Загарайн аймаг.

Усть-Ордын поликлиникын  
хоёрдохи дабхарта гарахада,  
стоматолог-ортопедэй кабинет  
бии юм. Тэрэнэй эзэн эхэнэр—  
Эльвира Ивановна  
Лаврентьева. Ходоодоо  
илдамханаар энээбхилжэ,  
зөөлэн, аятай зохид зангаараа,  
хүүр үгөөрөө угтажа, хүнэй урма  
сэдьхэлыень баясуулдаг.

5-6 жэлэй саана нэгэ үбгэнтэй  
хөөрөлдэхэдэм, энэрхы зохид  
зангыень ехэтэ найшаан хууха  
зуураа, түрэлхид тухайнь дулаан  
үгэнүүдые хэлээ нэн. Тэрэ үбгэн  
мүнөө наһа бараһан, харин  
хэлэһэн үгэнүүдын мүнөөшье  
ухаанһаам гарадаггүй.  
"найһаа-най, сэсэнһээ сэсэн  
үри гарадаг юм даа" гэжэ тэрэ  
хэлэһэн юм. Үнэхөөрөөшье  
тиимэл даа.

Эльвира басаган Эхирэд-  
Булагадай районой Алуужин  
нютагта түрэнэн. Эжы аба  
хоёрын юрын лэ таряашад.  
Тэдэнэр эдир наһандаа хэды  
хураха дуратайшье наа, арга  
үгы байгаа. Тиймэхээ эдэнэр  
үхибүүдээ заабол хургаха,  
бултандан дээдэ мэргэжэл  
олгохо гэжэ бүхы хүсэ  
шадалаараа оролдохон юм.

ЭХЭ, ЭСЭГЫН НУРГААЛ—ЭРДЭН

Үглөөнэй үүр хираанаар бодожо,  
"борьбоёо бохийлгонгүй" хүлийн  
харанхы болотор колхозой болон  
өөрынгөө гэртэхи ажалаа хэдэг  
бэлэй. найн абари зантай,  
хүнүүдтэ ходоодоо хаба шадал  
соогоо туһа хүргэдэг, урагшаа  
hanaатай хадаа үхибүүдээшье  
найнаар хургаһан гээшэ. найн  
жэшээ дээрэ хүмүүжэһэй  
үхибүүдын түрэлхидөө  
нажаангүй яахаб даа.

Бага балшар наһандаа хүн  
бүхэн өөрын хүсэлтэй байдаг  
гээшэ. Теэд он жэлүүдэй  
ходорхо бүри, зарим нэгэниинь  
hanahanaа бсөлүүлдэг,  
нүгөөдүүлын ондоо мэргэжэл  
шэлэдэг. Эльвира баһааа врач  
болохо эрмэлзэлтэй нэн.  
Тиймэхээ түрүүшынгээ дабаа  
эрхим найнаар дабажа,  
Эрхүүгэй мединститудта ороһон.  
Оролдосотой, номдоо бэрхэ  
Эльвира эрхимээр институтдаа  
дүүргэдэ, Усть-Ордын  
больницада хүдэлхөө ерэнэн.

Тэрэ гэхээр олон жэл  
хубарилдан ходорбо. Түрүүшээр  
шүдэ эмшэдэг мэргэжэлээр

хүдэлхэн. хүүлэй үедэ хэмэл  
шүдэ (протез) табидаг  
болонхой. Эдэнэрэй ажал  
хүдэлмэри хүндэшэг гэжэ  
хэлэхээр лэ даа. Юуб гэхэдэ,  
нэгэ багахан кабинет соо  
технигүүдтээ хамта хүдэлнэ.  
Хэрэгсэл, түхээрэлгэнь хуушан,  
хуухын тоохон бэсын тамирта  
тиимэшье найн нүлөө  
үзүүлдэггүй. Тийгэбэшье энэ  
багахан коллектив эбтэй  
эетэйгээр хүдэлдэг.

Олонхи үбшэнтэд хүдөө  
нютагһаа ерэдэг, тиймэхээ  
шүдэ табихадаа хүдөөгэй зонһоо  
мүнгэ багаар абадаг. Харин  
наһатайшуул хахад сэнгыень  
түлэдэг. Ажалдан элдэб  
бэрхэшээлүүд ушардаг лэдаа.  
Зүгөөр Эльвира Лаврентьева  
урмаяа хухарангүй, ходоодоо  
бодомжотой, зохид зангаа  
гаргажа, энэ кабинеттэ  
ерэгшэдые угтан абадаг.

хургуулин наһанай хоёр  
үхибүүдэй эхэ сүлөөгүй байгаа  
бээ. Тиибэшье Эльвира  
Ивановна ажалдаа нарин  
нягтаар хандадаг, хэрэгтэйл

наань, сагаа гамнангүй  
болотор хүдэлдэг  
Наһанайн хани нүхэр  
врач-терапевт, ажалай  
байһые найн ойлгодог.

—Ажалдаа найнаар  
хүн зониие хүндэлжэ  
хэрэгтэй. Хүн наһан соогоо  
найн ябадаггүй,  
бэрхэшээлдэ ороод  
нэгээ хуха нута бүхы  
хүргэжэ ябахадаа,  
туһалхаш, хорье  
харюулжа ябаарай,  
түрэлхидын нэгтэ  
хэлэһэн юм. Тэрэ хурга  
бүхөөр хадуужа абаһан  
Ивановна мүнөө  
ажабайдалдаа баримт  
hanaһан, зорилго  
саашадаашье хүрэхэ  
гэр бүлэдөө золтой яба  
Эльвира Ивановна!  
Эсэгийнгээ эрдэн  
хургаалые үринэ  
ашанартаа дамжуула  
болтогой!

З.ЮМДУ

НҮМЭНҮҮДТЭ,  
ДАСАН ДУГАНГУУДТА

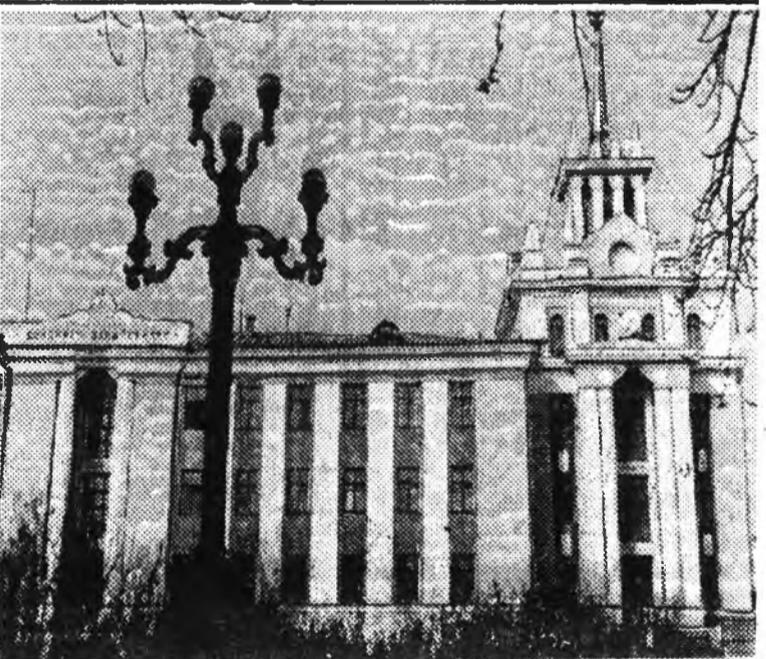
Закаменск хотодо үнэн алдартын, шажапда шүтэгшэдэй  
бүлгэм байгуулагдаһаар хэдэн жэл боложо байна. "Эндэ ерэгшэдэй  
тоо жэл бүри олошорно" гэжэ энэ бүлгэмэй хэрэгүүдые эрхилэгшэ  
А. М. Ловцов хэлэнэ.

Паяхан Закаменскда Шэтэ болон Москва хотонуудай  
Патриархипи үнэн алдартын хүмэнүүдэй санаартан Виктор гэгшэ  
ерээд ошобо. Тэрэ эндэ ерэхэдээ, мүргэлэй ном уншажа ошоо.  
Закаменскда өөрын санаартан үгы юм. Зүгөөр наһаар өөһэдын  
санаартантай болохо тухайнь А. М. Ловцов мэдүүлээ нэн.

Гансашье хүмэнүүдтэ хүдэлмэрлэгшэд дуталладаг бэшэ, мүн  
дугангуудашье ламанар дуталладаг байна. Бортодо дуганай  
цээгдэйээр гурбан хараһаа үлэжэ байна. Паял болотор эндэ лама  
үгы байгаа. Хуралай үедэ ном уншалгапай эхлэхэдэ, ондоо тээһэй  
ламапэрые уридаг нэн. Октябрийн эхлэхээ тус дуган өөрын ламатай  
болобо.

Сапагылхидай зууршалгаар Санкт-Петербургын дасанда 3  
жэлтэй туршлада хуража гараһан 22 наһатай Мэлэ нютагай Содном  
лама Бортын дугацда ажаллаха болобо.

Н. ГАРМАЕВА.



Нийслэл хотымнай шэнжэ шарай...

(редакцияһаа зураг)

Уншаа, дуулаа һэн гүт?

БЭЕ БЭЕДЭЭ  
АЙХАБТАР ДУРАТАЙ

Эдэ хоёр француз бэе бээдээ  
тон дуратай юм. Люсьен  
Пикарро Жорж Ло хоёр уран  
зохёолшо-гуманист Франсуа  
Рабледэ дуратай дээрэхээ, мүн  
ехээр эдихэ юумэ зооглодог  
байһанһаа уламжалан  
нүхсэхэн байгаа. Тийгэжэ  
түрэл Лион хотодоо  
Раблезианска клуб эмхидхэбэ.  
Нэн түрүүн Парижда  
үнгэргэгдэхэн Гаргантюагай  
(Раблегэй номой герой)  
нэрэмжэтэ конкурсно эдэнэр  
бусадые илажа гараа юм.

—Бидэ хоёр финалда  
гараһан байгаабди, —гээд  
Люсьен хөөрэнэ.

—Таби гаран таргашуулай  
болон хомхойшуулай дундаһаа,  
үнэхөөрөө бидэ хоёр лэ  
түгэсхэлэй столдо  
уригдаабди. — гэжэ Жорж  
онсолно. —Одоол эдихэ юумэн  
элбэг байгаа даа. Мяхан,  
загаһан, овош, фруктиуд, сыр,  
колбасанууд, шарамал,  
сонгоомол зүйлүүд,  
варени, элдэб амтатай ундан.  
Стол дээрэ юушье үлөөтөөгүй  
хүн илаһанда тоологдохо нэн.

—Зай, эхилбэ гэшэбди, —  
гээд Пикарро таһа дүүрэнэ. —  
Зуун мянган франк шан абаха  
hanaатай оролдобол гэшэбди.  
Теэд ватрушкануудые  
ажемтэйгээр эдээд, кофе ууха  
аргамни халантаһан байгаа  
бэлэй.

—Харин би үшөө хоёр дахин  
ехэ юумэ эдихэ аргатай шэнги  
байнаб. Нүгөөдынжөө аргаяа

алдажа байһаниие т  
обёорбоб. Илаа на,  
нүхэрөө өөрһөө холоду  
гүб гээд ханабоб, —т  
хэлэнэ.

—Юунэй болоһонни  
ойлгобогүйб. Эгоист лэ  
даа. хүүдэнь адуугаа  
1827 ондо хэлбэгдэн  
Раблегэй ном Люсьендэ  
үгөө нэм. Үлөөшэ мүн  
Раблезианска клуб бай  
дурадхал оруулааб,  
Пикарро хөөрэнэ.

Мүнөө тус клуб  
Франциин гурман  
мэдээжэ болонхой. Гү  
таргашуул тэрэнхэй гешу  
Гэшүүнэй түдбэрийн  
клуб байдаг. Эдэнэр сад  
эдеэлдэг, Рабле т  
арсалдадаг, слэду  
үнгэргэдэг, шог  
энеэлдэдэг...

—Раблезианство гэ  
гансал ехээр эдихэ гэзэн  
бэшэ юм. Гол түлэбнь  
найн юумэндэ этигээ,  
найн ханаатай байгаа  
болонго, —гээд  
Пикаррогой хэлэхэдэнь

—Ехээр  
стулнуудтаа няалдшо  
маанадые бү ханаг лэ!  
спортдо тон дуратай  
Греко-римскэ барилда  
бидэнэртэй шадалаа  
хүн олдохо гэжэ хана  
гээд Жорж Ло дэмжэжэ  
Э. М

("Аргументы и факты"  
hонинһоо абтаба).

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНЦОГЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц.,  
ЖИГЖИТОВ Б.М.Ж. (харюусалгата секретарь), ПИМАЕВ П. П. (редакторай  
орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., ПИШТАЕВ В. П. (хэлбэлэй директор),  
РИПЧИНОВ С.Д. (редакторай орлогшо), САМБЯЛОВА Т.В.

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ,  
Калангариншилийн  
ушлэ, 23, "Буряад үнэн"  
газетын редакци.

Газетэ хэлбэлэй 2  
хуудалан хэмжээтэй.  
Индекс 50901. Хэһэг 4327  
Хэлбэлдэ тушаагдаһан  
сар 18.30

Буряад Республикын республиканска  
типографида газетэ хэлбэлдэ  
Директорэй телефон: 2-40-45.  
Б-0079-дэхи номертойгоор бүригдэдэ  
абтанхай.  
Заказ №206

Редакцияһаа телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмни - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин - 2-50-52, секретариадай - 2-60-91, таби  
ниитын-политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическэ - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон хургуулинүүдэй - 2-64-36,  
(даагшань), 2-57-63, олоштын хүдэлмэрийн ба мэдээлэлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-95, 2-69-58; орнуултын - 2-67-81; корректорүүдэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76.  
корреспондентүүд: Агинскда - 3-42-19; Закаменскда - 30-61.  
"Бурятия" хэлбэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вэкта - 2-67-95, 2-67-05.